

Försvarshögskolan

”Här finns inga lyxfruar och ingen kverulans”

En narrativanalys av pressens berättelser om Svenska Lottakåren under
beredskapstiden

Jennifer Bergström

C-uppsats Militärhistoria HT 2023

Handledare: Pia Molander

Abstract (English)

This bachelor's thesis examines the narrative about the Swedish Women's Voluntary Defence Organization (Svenska Lottakåren) in Aftonbladet, Dagens Nyheter, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, and Svenska Dagbladet during the preparedness period (beredskapstiden) through a qualitative narrative analysis. Drawing from Lawrence Freedman's theory of strategic narratives, the research sheds light on the newspaper's role in shaping perceptions of Lottakåren and its efforts during the period. Furthermore, it investigates the narrative's implications on a strategic level. The study concludes that the narrative may have influenced public perceptions of Lottakåren, serving specific strategic aims, such as creating support for the organization within society, fostering unity within the organization, encourage volunteering and recruitment of new members. In doing so, this research fills a gap in knowledge on the subject while emphasizing the press's vital role at a strategic level in times of war and crisis.

Keywords: Strategic narrative, Swedish Women's Voluntary Defence Organization, Swedish preparedness period, the press

Abstrakt (Svenska)

Denna uppsats undersöker narrativet om Svenska Lottakåren i Aftonbladet, Dagens Nyheter, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och Svenska Dagbladet under beredskapstiden genom en kvalitativ narrativanalys enligt uppsatsens syfte att undersöka narrativet om Svenska Lottakåren i dessa tidningar under beredskapstiden. Genom att tillämpa Lawrence Freedmans teori om strategiska narrativ belyses tidningarnas bidrag till förandet av uppfattningen om Lottakåren och dess insatser under beredskapstiden, samt betydelsen av narrativet i ett strategiskt sammanhang. Undersökningens resultat är att ett positivt narrativ om Lottakåren kan ha haft en påverkan på allmänhetens uppfattningar om Lottakåren och fyllt specifika syften såsom att öka stödet för organisationen hos allmänheten, skapa samhörighet, uppmuntra till frivillighet och rekrytera nya medlemmar. Därmed bidrar resultatet till att fylla en kunskapslucka och belysa pressens viktiga roll på en strategisk nivå i krig och kris.

Nyckelord: Strategiskt narrativ, Svenska Lottakåren, beredskapstiden, pressen

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1 BAKGRUND.....	4
1.2 PROBLEMFÖRMULERING.....	5
1.3 TIDIGARE FORSKNING OCH FORSKNINGSLÄGE.....	6
1.3.1 Tidigare forskning	6
1.3.2 Forskningsläge.....	12
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	13
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	14
2. TEORI	15
2.1 STRATEGISKA NARRATIV.....	15
2.1.1 Bakgrund.....	15
2.1.2 Strategi.....	16
2.1.3 Strategiska narrativ	16
2.1.4 Sammanfattning av teorin.....	18
3. METOD	18
3.1 ÖVERGRIPANDE FORSKNINGSDSIGN	18
3.2 METODISKT TILLVÄGAGÅNGSÅTT	19
3.2.1 Kvalitativ metod	19
3.2.2 Narrativanalys som analysverktyg.....	20
3.3 VAL AV KÄLLMATERIAL OCH KÄLLKRITIK	21
3.3.1 Källmaterial och urval	21
3.3.2 Källkritik.....	22
4. UNDERSÖKNING	24
4.1 HUR BERÄTTADE PRESEN OM LOTTAKÄREN, DERAS ARBETE, IDENTITET OCH KULTUR?	25
4.1.1 Aftonbladet	25
4.1.2 Dagens Nyheter	29
4.1.3 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.....	32
4.1.4 Svenska Dagbladet.....	34
4.1.5 Sammanfattande analys	37
4.2 FINNS DET NÅGRA CENTRALA BUDSKAP OCH TEMAN I PRESEN?	38
4.2.1 Aftonbladet	38
4.2.2 Dagens Nyheter	41
4.2.3 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.....	44
4.2.4 Svenska Dagbladet.....	47
4.2.5 Sammanfattande analys	50

5. RESULTATDISKUSSION	51
6. AVSLUTNING.....	53
6.1 SLUTANALYS	53
6.2 EGET KUNSKAPSBIDRAG.....	55
6.3 VIDARE FORSKNING.....	55
7. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	57
7.1 TRYCKT MATERIAL.....	57
7.1.1 Aftonbladet	57
7.1.2 Dagens Nyheter	58
7.1.3 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.....	60
7.1.4 Svenska Dagbladet.....	63
7.2 LITTERATUR	64
7.3 DIGITALT INHÄMTAT MATERIAL.....	66

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Under hösten 1939 stod Sverige inför en osäker framtid och krigets hotfulla skuggor sträckte sig över landet. Storkrig härjade i närområdet och Sverige och dess medborgare tvingades att förbereda sig för det värsta.¹ Det moderna och totala kriget krävde att samhällets alla delar skulle bidra till att höja försvarsförmågan i händelse av krig,² och detta blev startskottet på en period i Sveriges historia som sträckte sig fram till sommaren 1945 och som i efterhand fått namnet beredskapstiden.³ Ingen anade då beredskapen inleddes att den skulle pågå i nästan sex år, kräva ett stort gemensamt engagemang för Sveriges beredskap,⁴ och att Sverige behövde rusta som om landet redan befann sig i krig.⁵

Bland aktörerna som var involverade i Sveriges beredskap fanns den frivilliga försvarsorganisationen Svenska Lottakåren.⁶ Lottakåren och deras medlemmar som kallades för lottor spelade en viktig roll i att stödja försvaret och den civila beredskapen

¹ John Gilmour. *Sweden, the Swastika and Stalin: The Swedish experience in the second world war*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010, s. 238–239; Thede Palm. Inledning. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red.), 9–14. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 9–14.

² Lawrence Freedman. “Networks, culture and narratives”. *The Transformation of Strategic Affairs. The Adelphi Papers*. Vol. 45, nr. 379, 2006: 11–26. doi: 10.1080/05679320600661640, s. 12 & 19–21.

³ Gilmour, 2010, s. 238; Palm, 1982, s. 9–11.

⁴ Gilmour, 2010, s. 238–239; Palm, 1982, s. 10 & 14.

⁵ Alf Johansson. Det finska exemplet inverkan på svensk försvarsvilja. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red.), 137–141. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 139.

⁶ Under perioden som uppsatsen omfattar bytte organisationen namn från Sveriges Landstormskvinnor till Svenska Lottakåren (SLK), juridiskt namn Riksförbundet Sveriges Lottakårer, och landstormskvinnoförening och landstormskvinnor började kallas för Lottakår och lottor. Namnbytet skedde officiellt 1942 efter att de blivit en självständig organisation från landstormsrörelsen men i det historiska tidningsmaterialet finns det tecken på att de officiellt började kallas för de nyare namnen innan namnbytet. I uppsatsen väljer jag därför att kalla organisationen för deras nyare namn. Det avser också skapa klarhet och kontinuitet i undersökningen då det är samma organisation som omtalas oavsett vad den officiellt kallades under en omtalad tidpunkt. Se Fia Sundevall. *Det sista manliga yrkesmonopolet: Genus och militärt arbete i Sverige 1865–1989*. Diss., Stockholms universitet, 2011. Stockholm: Makadam, 2011, s. 52–53 & 59.

under perioden.⁷ Lottakåren och lottorna symboliserade det svenska engagemanget i beredskapen och representerade en stark vilja bland kvinnor att aktivt delta i beredskapen för att försvara landets självständighet och frihet i händelse av krig.⁸ Organisationen växte explosionsartat under beredskapstiden, fick brett fäste i samhället och blev den största registrerade kvinnoorganisationen i Sverige.⁹

Andra viktiga aktörer för den svenska beredskapsorganisationen var tidningar. Pressen utgjorde den primära informationskällan för allmänheten och kommunicerade tidens händelser via bilder och text.¹⁰ Deras uppgift var att bidra till totalförsvaret och det neutrala Sveriges gemensamma syfte att hålla sig utanför kriget.¹¹ Tidningarna representerade olika politiska åsikter, tog politiskt ställningstagande till tidens händelser och var således viktiga i formandet av den inrikes opinionen.¹²

1.2 Problemformulering

Beredskapstiden är en av de mest omskrivna och betydelsefulla perioderna i Sveriges militärhistoria. Trots detta kvarstår många kunskapsluckor i historieskrivningen om denna period särskilt gällande kvinnors roll och bidrag – en aspekt som tidigare förbisetts inom den militärhistoriska forskningen.

⁷ Anders Grafström. Frivilligförsvaret. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red.), 393–401. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 396; Sundevall, 2011, s. 53–54, 58–59 & 79–82.

⁸ Sundevall, 2011, s. 60.

⁹ I början av beredskapstiden hade Lottakåren 26 000 medlemmar, i slutet 110 000 medlemmar. Lottorna motsvarade ca 5% av Sveriges kvinnor som sett till ålder kunde delta i organisationens arbete. Se exempelvis Carl Eric Almgren. Den militära ledningens syn på SLK och dess uppgifter i försvaret. I *Lottorna i samhällets tjänst*, Leif Törnquist (red.), 68–71. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1984, s. 68; Sundevall, 2011, s. 58.

¹⁰ Karl Erik Gustafsson & Per Rydén. Inledning. I *Den svenska pressens historia III: Det moderna Sveriges Spegel (1897–1945)*, Karl Erik Gustafsson & Per Rydén (red.), 14–20. Stockholm: Ekerlid förlag, 2001, s. 18.

¹¹ Elisabeth Sandlund. Beredskap och repression (1936–1945). I *Den svenska pressens historia III: Det moderna Sveriges Spegel (1897–1945)*, Karl Erik Gustafsson & Per Rydén (red.), 266–381. Stockholm: Ekerlid förlag, 2001, s. 268; Gilmour, 2022, s. 29.

¹² Gilmour, 2010, s. 158–159 & 163; Gustafsson & Rydén, 2001, s. 15 & 17.

I tidigare forskning, som presenteras i kommande avsnitt, framkommer det att kvinnors roll och bidrag under beredskapstiden har undersökts ur flera perspektiv, men att det också finns ett behov av att vidare undersöka Lottakåren i förhållande till den samtida pressen. Ämnet Lottakåren och press är intressant att undersöka eftersom det belyser en aspekt av Sveriges historia som ännu är otillräckligt utforskad. Det är också intressant eftersom en undersökning av pressen kan ge en insikt i makten som tidningar har att skapa och förmedla narrativ, vilka kan påverka uppfattningar och åsikter om ett fenomen som Lottakåren.

Ur ett militärhistoriskt perspektiv är ämnet intressant att undersöka eftersom det kan uppmärksamma pressens roll i situationer då samhället påverkas av ytterliga förhållanden likt dem under beredskapstiden. Pressen hade inflytande och spelade en central roll i samhället, krig och konflikt genom att bland annat skapa och sprida narrativ, vilka kan synliggöras genom en undersökning av Lottakåren och pressen. Det är viktigt för att förstå historiska förhållanden, men genom att reflektera över historiska förhållanden kan även paralleller dras till dagens informationssamhälle, som i stor utsträckning liknar det samhälle som fanns då. Därigenom ökar förståelsen för pressen och dess påverkan på samhället idag.

1.3 Tidigare forskning och forskningsläge

1.3.1 Tidigare forskning

I tidigare forskning på ämnet Lottakåren och pressen under beredskapstiden finns två framträdande forskningslinjer. Den första rör försvarsfrivilliga kvinnor medan den andra handlar om pressen. Mellan forskningslinjerna finns forskning som på något sätt berör både försvarsfrivilliga kvinnor och pressen samtidigt, men också kunskapsluckan som problemformuleringen hänvisat till.

Försvarsfrivilliga kvinnor under beredskapstiden

Johanna Overud och Fia Sundevall bidrar med sina avhandlingar om beredskapstidens kvinnor i beredskapsverksamhet till kunskap om kvinnors roll under beredskapstiden samt vilka värderingar och idéer som omgav dem. Overud undersöker hur kvinnorollen

och kvinnors arbete påverkades av andra världskriget (1939–1945),¹³ och Sundevall undersöker Lottakåren och dess roll under denna period.

Overud belyser att kvinnor efterfrågades till beredskapsuppgifter samtidigt som kvinnor själva också hade en vilja att engagera sig.¹⁴ Kvinnor deltog exempelvis i beredskapen som ersättare av värnpliktiga män och medlemmar av frivilligorganisationer¹⁵ såsom Lottakåren. Sundevall lyfter fram att Lottakårens verksamhet under beredskapstiden innefattade både civila och militära uppgifter¹⁶ och hon skriver att lottornas roll var viktig på grund av moderna krigs totala karaktär som kräver en stark hemmafront.¹⁷

Sundevall förklarar att omvärldsläget ledde till ett ökat behov av försvarspersonal vilket gav utrymme för kvinnor att inta nya roller inom bland annat försvaret.¹⁸ Overud konstaterar att perioden därför öppnade upp för diskussioner om kvinnors förmåga att utföra nya uppgifter¹⁹ och skriver att det utmanade och utvidgade tidens kvinnoroll eftersom det var ett tillfälle för kvinnor att visa sin kompetens.²⁰ Sundevall skriver att framför allt lottorna utmanade samtidens åsikter kring vad en kvinna bör göra på försvarsområdet och att genusgränser för militärt arbete följaktligen tänjdes under beredskapsåren.²¹ Denna utveckling mötte dock motstånd från flera håll.²²

¹³ Johanna Overud. *I beredskap med fru lojal: behovet av kvinnlig arbetskraft i Sverige under andra världskriget*. Diss., Stockholms universitet, 2005. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 2005, s. 212.

¹⁴ Overud, 2005, s. 213.

¹⁵ *Ibid.*, s. 212.

¹⁶ Sundevall, 2011, s. 53, 59 & 62–63.

¹⁷ *Ibid.*, s. 58 & 61.

¹⁸ *Ibid.*, s. 57.

¹⁹ Overud, 2005, s. 212.

²⁰ *Ibid.*, s. 216.

²¹ Sundevall, 2011, s. 70.

²² *Ibid.*, s. 58.

Trots förändringarna av kvinnorollen förklarar Overud att kvinnoidealet under beredskapstiden förblev husmodern²³ och Sundevall noterar att flera av lottornas uppgifter stämde överens med samtida föreställningar om kvinnliga egenskaper och kompetenser.²⁴ Det fanns dock en oro i Lottakåren att bli uppfattade som icke-kvinnliga och de själva kommunicerade därför budskap om uppgifternas feminina laddning och att kvinnor var särskilda lämpade att utföra dem.²⁵

Pressen under beredskapstiden

I forskningen om pressen under beredskapstiden betonar tidigare forskning att pressen påverkade, och påverkades av, den rådande samhällskontexten. Karl Erik Gustafsson och Per Rydén skriver att pressen fungerade som en spegel av det svenska samhället. Den belyste samhällsfenomen genom texter och fotografisk nyhetsrapportering, var opinionsbildare och en plattform för folkrörelser genom vilka de kunde öka sitt inflytande i samhället.²⁶ Om pressen skriver Axel Moberg att bilden som tidningar gav av händelser under perioden inte alltid skildrade verkligheten som den var, utan en bild av den²⁷ och Henrik Berggren konstaterar att tidningar från perioden är en källa till att förstå vad folk kunde och inte kunde veta om samtiden.²⁸ Detta betyder att tidningar samtidigt som de gav uttryck för det svenska samhället, inte alltid skildrade verkligheten som den var samt att de även vittnar om vad allmänheten tyckte och kunde veta om sin samtid.

Elisabeth Sandlund förklarar att svensk neutralitetspolitik under beredskapstiden medförde förändringar för pressen när det gällde deras möjlighet att utnyttja tryckfrihetsförordningen. Staten såg pressen som en del av det svenska totalförsvaret och skulle omfatta dess syfte att hålla Sverige utanför krig.²⁹ Detta innebar att staten

²³ Overud, 2005, s. 220.

²⁴ Sundevall, 2011, s. 62 & 65.

²⁵ Ibid., s. 70–71.

²⁶ Gustafsson & Rydén, 2001, s. 14–15 & 17–18.

²⁷ Axel Moberg. *Ekot av kriget: hur andra världskriget skildrades i dåtida svenska tidningar*. Stockholm: Instant Book, 2015, s. 12 & 337.

²⁸ Henrik Berggren. *Landet utanför: Sverige och kriget 1939–1940*. Stockholm: Norstedts, 2018, s. 449.

²⁹ Sandlund, 2001, s. 268.

uppmanade och frammanade självdisciplin och självsanering inom pressen, rekommenderade vad den skulle skriva om och att det blev möjligt att åtala tidningar som innehöll för Sveriges säkerhet skadliga texter. Detta kan ha resulterat i en överdriven försiktighet bland tidningarnas rapportering.³⁰ John Gilmour instämmer med bilden av pressens situation. Han beskriver att tidningar uppmanades från statligt håll att begränsa sig själva för att skydda yttrandefriheten och neutraliteten.³¹ De fick även instruktioner på vad de skulle undvika att skriva om och vad de istället skulle publicera.³² Detta innebär att den bild av verkligheten som presenterades i tidningarna förmodligen inte alltid var komplett och det är möjligt att tidningarna vinklade rapporteringen för att förhålla sig till statens krav, för att bidra till det svenska totalförsvaret och dess syfte att hålla Sverige utanför krig.

Både Moberg och Berggren är unika med att i deras omfattning ha undersökt vad som stod i pressen under denna period. Moberg undersöker endast svensk rapportering om krigsförhållanden utomlands³³ och Berggren undersöker visserligen svensk kontext,³⁴ men åt de försvarsfrivilliga kvinnorna och Lottakåren i tidningarnas rapportering ägnar han dock endast minimal uppmärksamhet. Han skriver endast att ett sätt för kvinnor att engagera sig under kriget var att bli lottor och beskriver att Lottakåren hade en stämpel av att bestå av överklassfruar och vara ”betydelselöst tidsfördriv för rika damer”.³⁵

Försvarsfrivilliga och pressen under beredskapstiden

Det finns forskning där försvarsfrivilliga och press under beredskapstiden undersöks i relation till varandra. Sundevall har i en artikel undersökt kvinnors frivilliga deltagande i luftbevakningen och bilkåren och skriver att media spelade en central roll i att

³⁰ Sandlund, 2001, s. 269–270.

³¹ Gilmour, 2010, s. 159.

³² Ibid., s. 161.

³³ Moberg, 2015, s. 13.

³⁴ Berggren, 2018, s. 449.

³⁵ Ibid., s. 158–159.

motivera och begripliggöra kvinnors engagemang i dessa beredskapsuppgifter.³⁶ Hon belyser retoriken som användes för att rekrytera kvinnor till dessa roller, vilken var att kvinnor skulle ”lösgöra män för strid”.³⁷ Sundevall beskriver också att tidningarna inte alltid gav en verklighetstrogen bild av kvinnornas uppgifter. Pressen fick exempelvis det att framstå som att i stort sett alla luftbevakare var kvinnor, även om så inte var fallet.³⁸ Verkligheten som pressen framställde var nödvändigtvis inte en avbildning av verkligheten som den var. Detta innebär att tidningarna inte nödvändigtvis skildrar hur saker och ting faktiskt var, men att de kan ge en inblick i hur och vad man skrev om kvinnors frivilliga arbete.

När det gäller de kvinnliga bilkåristerna skriver Sundevall att pressens rapportering generellt var okritisk, men att de också skildrades som en märklig företeelse och att tidningar använde smeknamn som var nedsättande. Hon skriver att tidningar förlöjligade kvinnor i bilkåren men att kvinnor i luftbevakningen inte blev det på samma sätt.³⁹ Denna aspekt lyfter hon även fram i sin avhandling från 2011 där hon skriver att smeknamnen bilkåristerna fick var de negativt klingande orden ”sothöns” och ”pinuppor”.⁴⁰ Hon förklarar att pressens hållning till kvinnor i försvarsverksamhet berodde på manliga journalisters försök att begripliggöra den kvinnliga försvarsverksamhetens brott mot genusnormer. Hon skriver ”genom de gullifierade, och i vissa fall, sexualiserade, smeknamnen betonades kvinnornas avvikelse från den maskulina militära verksamhetsnormen samtidigt som det blev lättare att ha överseende med avvikelsen”.⁴¹

I samlingsverket *Sveriges militära beredskap 1939–1945* berörs ämnet försvarsfrivillighet och press ytligt i flera kapitel. Alf Johansson konstaterar exempelvis

³⁶ Fia Sundevall. Tornsvälar och sothöns – försvarsfrivilliga beredskapsarbetarskor i andra världskrigets Sverige. I *Sömmerskor, tornsvälar och soldater: kvinnors försvarsarbete i Sverige sedan första världskriget*, Klas Kronberg (red.), 57–81. Stockholm: Armémuseum, 2016, s. 58 & 81.

³⁷ Sundevall, 2016, s. 81.

³⁸ *Ibid.*, s. 66.

³⁹ *Ibid.*, s. 73.

⁴⁰ Sundevall, 2011, s. 71 & 72.

⁴¹ *Ibid.*, s. 73.

att beredskapstiden var en period av ökad allmän försvarsvilja och frivillighet inom alla samhällsgrupper och tilldelar rapporteringen om kriget mellan Finland och Sovjetunionen en stor roll i att öka den allmänna svenska försvarsviljan.⁴² Anders Grafström belyser att pressens roll under beredskapstiden kan ha varit att bidra i rekryteringen till frivilliga ändamål, även om den neutrala regeringen inte alltid gillade detta.⁴³ K G Brandberg skildrar också att pressen ger uttryck för allmänhetens hyllningar till försvarsfrivilliga män i hemvärnet under beredskapen.⁴⁴ Dessa punkter visar tecken på att pressen och försvarsfrivillighet hade en relation och påverkade varandra under perioden.

Lottakåren och pressen under beredskapstiden

Vad gäller forskning om specifikt Lottakåren i pressen under beredskapstiden är forskningen begränsad. Ann Rehnberg är ensam om att ha undersökt Svenska Lottakåren i tidningsmaterial.⁴⁵ Hennes uppfattning om specifikt beredskapstiden är att lottorna verkade populära. Hon skriver att deras arbete rapporterades om omsorgsfullt i media men att det inte utgör något tidningshistoriskt värde. Hon anser att historien berättar mer än tidningarna om Lottakåren.⁴⁶ I allmänhet är hennes uppfattning att media uttrycker okunnighet om Lottakåren, att de skriver saker som de inte vill läsa om sig själva samt att de skildrar dem med en förlöjligande ton som något udda och unikt.⁴⁷

Internationell forskning på ämnet har riktat uppmärksamhet mot den finska motsvarigheten till den svenska Lottakåren – Lotta Svärd-organisationen.⁴⁸ Aila Virtanen, Anna-Maija Lämsä och Tuomo Takala har undersökt hur finska lottor

⁴² Johansson, 1982, s. 138–140.

⁴³ Anders Grafström. Svenska frivilligförband 1939–1944. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red), 142–149. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 144.

⁴⁴ K G Brandberg. Hemvärnet. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red.), 381–392. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 390.

⁴⁵ Ann Rehnberg. Den svenska Lottan genom pressens ögon. I *Lottorna i samhällets tjänst*, Leif Törnquist (red.), 317–330. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1984.

⁴⁶ Ibid., s. 319.

⁴⁷ Rehnberg, 1984, s. 317.

⁴⁸ Om Lotta-Svärd organisationen, se exempelvis Sundevall, 2011, s. 53.

porträtterades under andra världskriget i tidningen Lotta Svärd.⁴⁹ De identifierar fyra övergripande hjälteideal genom vilka Lotta Svärd-organisationens medlemmar porträtterades i tidningen. Dessa ideal var modern, soldaten, kroppen och det heliga offret.⁵⁰ Tidningen liknade de finska lottorna vid en omsorgsfull moder och en modig soldat som aktivt bidrog till krigsinsatsen vid fronten.⁵¹ Lottans kropp var sportigt och atletiskt, hon var intresserad av vetenskap, träning och kultur, samt var både romantisk och kärleksfull. Den finska lottan var kvinnlig och hon skulle var blyg, ljus, tyst, glad, modig och trogen.⁵² Det heliga offret representerade de lottor som blev offer för kriget, de hyllades för sina uppoffringar och likställdes med männen som dog i strid.⁵³

Den internationella forskningen är intressant eftersom organisationerna och kontexten de arbetade i var lika. Skillnaden är att Finland befann sig i krig under perioden medan Sverige enbart hade beredskap för det. Den internationella forskningen är också intressant eftersom den undersöker en liknande frågeställning ur ett liknande perspektiv som undersökningen i denna uppsats, nämligen hur tidningen Lotta Svärd berättade om lottorna under andra världskriget.⁵⁴

1.3.2 Forskningsläge

Inom forskningen om beredskapstiden, försvarsfrivilliga kvinnor och Lottakåren har tidigare forskning fokuserat på hur den historiska kontexten påverkade kvinnornas roller och kvinnors arbetsuppgifter, samt betydelsen av deras insatser under beredskapstiden. Forskningen betonar utvidgningen av kvinnors roller, samtidigt som det också fanns ett motstånd mot utvecklingen av dem. Om pressen har tidigare forskning belyst den historiska kontextens påverkan på pressens rapportering men också pressens

⁴⁹ Aila Virtanen, Anna-Maija Lämsä & Tuomo Takala. The War Heroine in The Finnish Organization – Lotta Svärd. *Management Research and Practice*. Vol. 9, nr. 2, 2017: 5–26, s. 5–6. <https://login.proxy.annalindhbiblioteket.se/login?url=https://www.proquest.com/scholarly-journals/war-heroine-finnish-organization-lotta-svard/docview/1906914830/se-2> (hämtad 2023-11-15).

⁵⁰ Virtanen, Lämsä & Takala, 2017, s. 15–16 & 21–22.

⁵¹ Ibid., s. 16–18.

⁵² Ibid., s. 18–20.

⁵³ Ibid., s. 20–21.

⁵⁴ Ibid., s. 6.

rapportering och dess påverkan på kontexten. Forskning betonar tidningarnas centrala roll i totalförsvaret och att stärka den allmänna försvarsviljan genom att påverka opinion och uttrycka samhällets åsikter.

Vad gäller forskning om försvarsfrivilliga och pressen i relation till varandra har tidigare forskning undersökt hur tidningar skildrade försvarsfrivilliga kvinnor under perioden. Forskningen har uppmärksammat pressens centrala roll i att begripliggöra kvinnors engagemang i beredskapsuppgifter inom luftbevakningen och bilkåren och belyser att beskrivningar av kvinnliga bilkårister ofta präglades av nedsättande smeknamn och förlöjligande ton. Tidigare forskning konstaterar också att pressen inte alltid gett en korrekt bild av kvinnors faktiska uppgifter och är enig om att rapporteringen hade en påverkan på allmänheten. Tidningar spelade en roll i att forma uppfattningen om kvinnors arbete inom försvaret och kan ha spelat en viktig roll för öka det försvarsfrivilliga svenska engagemanget.

Sammanfattningsvis har tidigare forskning undersökt både pressen och försvarsfrivilliga för sig, men också pressen i relation till försvarsfrivillighet i allmänhet. När det gäller specifikt Lottakåren i pressen, som problemformuleringen nämnde, kräver ämnet däremot vidare forskning. Den befintliga forskningen belyser utländska förhållanden eller endast ytligt ämnet inom svensk kontext. Därmed har det nuvarande forskningsläget på ämnet Lottakåren och pressen sina begränsningar och erbjuder utrymme för vidare forskning. Mot bakgrunden av ett begränsat forskningsläge har uppsatsens syfte utvecklats.

1.4 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att genomföra en kvalitativ narrativanalys av narrativet om den Svenska Lottakåren i fyra tidningar under beredskapstiden. Genom att tillämpa Lawrence Freedmans teori om strategiska narrativ på analysen ämnar undersökningen öka förståelsen för pressens bidrag till formandet av uppfattningen om Svenska Lottakåren och dess insatser under beredskapstiden, samt belysa huruvida narrativet kunde fylla ett strategiskt syfte att uppnå specifika ändamål under beredskapen. Huvudforskningsfrågan blir således:

Vad var narrativet om Svenska Lottakåren i pressen under beredskapstiden och vilka strategiska syften kan det ha fyllt?

Som verktyg i narrativanalysen ställs två operationaliserande frågeställningar som avser synliggöra centrala aspekter av narrativet i tidningarna. De operationaliserande frågeställningarna är framtagna som analytiskt verktyg ur Jimmy Vulovics tankar om narrativanalys och tillsammans med Freedmans teori ökar frågorna förståelsen för narrativets delar och om de fyllde ett strategiskt syfte. Frågorna lyder:

Hur berättade pressen om Lottakåren, deras arbete, identitet och kultur?

Finns det några centrala budskap och teman i pressen?

1.5 Avgränsningar

I undersökningen analyseras tidningstexter och nyhetsbilder publicerade i Aftonbladet, Dagens Nyheter (DN), Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (GHS) och Svenska Dagbladet (SvD)⁵⁵ mellan den 1 september 1939 och 30 juni 1945. Denna period benämns vid beredskapstiden och definieras av den höjda försvarsberedskapen som varade i Sverige mellan dessa datum.⁵⁶ Att avgränsa undersökningen till denna tidsram skapar ett fokus på svenska händelser och kontext. Det är relevant då det endast är svenska tidningar sett till rum som undersöks och det gör avgränsningen ur ett svenskt

⁵⁵ Hädanefter kommer förkortningen *DN* att användas för *Dagens Nyheter*, *GHS* att användas för *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* samt *SvD* för *Svenska Dagbladet*. *Aftonbladet* förblir *Aftonbladet* och kommer ej att förkortas.

⁵⁶ Beroende på perspektiv kan det finnas olika definitioner av när beredskapstiden var. Jag har valt den 1 september 1939 och 30 juni 1945 som start- och slutpunkt för perioden i min undersökning eftersom det var avgörande dagar för etablerandet och avvecklingen av Sveriges höjda beredskap. Den 1 september 1939 markerar dagen då beslutet om förstärkt försvarsberedskap fattades till följd av krigsutbrottet i Europa, och den 30 juni 1945 då det bedömdes att den svenska Försvarsmakten kunde övergå till en fredstida organisation igen; se Carl-Axel Wangel. Förstärkt beredskap. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red.), 72–75. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 74–75; Carl-Axel Wangel. Avvecklingen av den förstärkta försvarsberedskapen. I *Sveriges militära beredskap 1939–1945*, Carl-Axel Wangel (red.), 661–670. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982, s. 663.

perspektiv sett till tid relevant. Tidsramen återspeglar en central period av förberedelser och återgång till normalitet inom Sverige då frivilliga försvarsorganisationer spelade en viktig roll, vilket är relevant för att undersöka pressens narrativ om Lottakåren under denna period.

Tidningarna är valda med hänsyn till syftet och är några av Sveriges största och mest inflytelserika tidningar under perioden. De antas på grund av sin stora läsekrets och upplaga ha nått flest människor och följaktligen också haft störst påverkan på allmänheten genom narrativen. De förväntas reflektera ett mer omfattande pressnarrativ och tidningarna har också olika geografiska fokusområden vilket gör att rapporteringen om Lottakåren är spridd geografiskt sett och ger ett rikstäckande perspektiv.

2. Teori

2.1 Strategiska narrativ

2.1.1 Bakgrund

Lawrence Freedman, professor emeritus i krigsstudier och en prominent forskare inom strategiskt tänkande och historia,⁵⁷ beskriver i sin artikel *The transformation of Strategic Affairs* att krigets karaktär har förändrats sedan första världskriget (1914–1918). Han beskriver att moderna krig kräver stora ansträngningar och resulterar i tömda statskassor, pressade industrier, sköra samhällen och stora förluster.⁵⁸ De handlar om att få fienden att implodera snarare än att förstöra deras fysiska kapacitet och detta har resulterat i en form av krigföring där gränserna mellan fred och krig, och det civila och militära, är otydliga. I dessa krig är utnötning och uthållighet centralt och vinst är inte bara beroende av fysiska styrkor utan kräver också kognitiva aspekter.⁵⁹

⁵⁷ King's College London. Kings People. Professor Sir Lawrence Freedman: Emeritus Professor of War Studies. *King's College London*. <https://www.kcl.ac.uk/people/professor-sir-lawrence-freedman> (hämtad 2023-11-24).

⁵⁸ Freedman, 2006, s. 12.

⁵⁹ Ibid., s. 19–22.

Mot bakgrunden av krigets förändrade karaktär introducerar Freedman strategiska narrativ och deras centrala roll som en av de kognitiva aspekterna för framgång i moderna krig. Det är även mot denna bakgrund som teorin är ett relevant perspektiv för undersökningen av narrativet i pressen under beredskapstiden. Trots neutralitet och att Sverige stod utanför krigshandlingarna under andra världskriget påverkades Sverige på många sätt av det.⁶⁰ Det innebär att den svenska kontexten präglades av storkriget och förhållandena som Freedman beskriver i vilka de strategiska narrativen är viktiga för framgång. Freedman menar också att teorin om strategiska narrativ fungerar på andra sammanhang än krigskontexten men förklarar teorin genom krig eftersom det är där narrativ ställs på sin spets gällande deras användbarhet.⁶¹

I förklaringen av Freedmans teori som följer detta avsnitt är aspekter som omfattar påverkan av den egna parten i fokus. Freedman har också tankar om hur en krigförande part påverkar en motståndare genom strategiska narrativ men eftersom Sverige inte är krigförande bedöms dessa delar ej vara relevanta för denna undersökning.

2.1.2 Strategi

Freedmans förståelse för begreppet strategi som ligger till grund för hans teori om strategiska narrativ är nära relaterat till maktbegreppet. Han definierar makt som förmågan att åstadkomma avsiktsenliga effekter, det vill säga, en aktörs styrka eller inflytande bedöms genom dess förmåga att uppnå avsedda mål. Makt i sig är dock inte tillräckligt för att uppnå avsedda mål; det krävs även strategi för att rikta makten till specifika ändamål.⁶²

2.1.3 Strategiska narrativ

Freedmans resonemang om strategi och makt appliceras på begreppet narrativ för att förklara strategiska narrativ. Ett strategiskt narrativ är en berättelse som är medvetet

⁶⁰ Jens Rydström & David Tjeder. *Kvinnor män och alla Andra: en svensk genushistoria*. 2:1 uppl, Lund: Studentlitteratur AB, 2021, s. 184.

⁶¹ Freedman, 2006, s. 24.

⁶² Lawrence Freedman. "Introduction". *The Transformation of Strategic Affairs. The Adelphi Papers*. Vol. 45, nr. 379, 2006: 5–10. doi: 10.1080/05679320600661624, s. 8–9.

skapad, konstruerad och upprätthållen för att påverka och forma hur en mottagare ska tycka och tänka om ett fenomen i syfte att uppnå ett specifikt ändamål.⁶³

Enligt honom kan narrativ exempelvis användas som medel i krig för att skapa fördelaktiga personliga förhållanden. Han beskriver detta genom exemplet Winston Churchill som använde narrativ för att inspirera och motivera den brittiska befolkningen under deras ansträngning i andra världskriget.⁶⁴ Narrativ har nämligen makt att göra detta genom att skapa tillhörighet och identitet för grupper, genom att exempelvis uttrycka erfarenheter, intressen och värderingar, samt kommunicera gemensamma orsaker, syften och uppdrag.⁶⁵

I krig spelar journalistiken en viktig roll och inom den är narrativ särskilt betydelsefulla. Journalister har nämligen makt att övertyga allmänheten att en specifik berättelse är den korrekta.⁶⁶ Journalister bestämmer vilka perspektiv och berättelser som presenteras för allmänheten och kan följaktligen förstärka redan etablerade synsätt.⁶⁷ Narrativ är framgångsrikast när de talar till ett samhälles befintliga värderingar och idéer, men de behöver inte vara baserade på sanning.⁶⁸ För att journalister ska behålla sin trovärdighet är det dock viktigt att narrativen är mer eller mindre sanningsenliga eftersom journalister som blir påkomna med att skapa ett falskt narrativ ofta förlorar sin trovärdighet.⁶⁹

Freedmans teori om strategiska narrativ utgör den övergripande teoretiska ramen, perspektivet och operationaliseringen för analysen av narrativet om Lottakåren i pressen. Med ett förklarande syfte har Freedmans tankar om strategiska narrativ väglett analysen med ett särskilt fokus på narrativets strategiska roll för att svara på den

⁶³ Freedman, 2006, s. 22–24.

⁶⁴ Ibid., s. 24.

⁶⁵ Ibid., s. 22–23.

⁶⁶ Ibid., s. 23.

⁶⁷ Ibid., s. 25.

⁶⁸ Ibid., s. 22–24.

⁶⁹ Ibid., s. 24.

huvudsakliga forskningsfrågan. I analysen är det framför allt hur tidningarna skildrade Lottakåren och hur det kan ha haft makt att uppnå specifika ändamål som är i fokus.

2.1.4 Sammanfattning av teorin

Sammanfattningsvis är strategiska narrativ medvetet konstruerade berättelser som har makt att påverka och forma åsikter för att uppnå specifika ändamål. Under ansträngda förhållanden är strategiska narrativ verktyg för att skapa fördelaktiga personliga förhållanden och påverka allmänhetens uppfattning av något.

3. Metod

3.1 Övergripande forskningsdesign

Den övergripande forskningsdesignen utgår från hermeneutisk vetenskapsteori vilket innebär att arbetets fokus varit tolkning och förståelse.⁷⁰ Hermeneutik syftar till att fördjupa kunskapen om fenomen genom att studera människors berättelser och strävar efter att svara på frågor om deras mening, innebörd och vad som framkommer av dem.⁷¹ Detta gör hermeneutiken särskilt lämplig för att uppfylla uppsatsens syfte att undersöka narrativ som är en form av berättelser.

Hermeneutiken betonar att forskaren själv spelar en nödvändig roll i förståelsen och tolkningen av berättelserna.⁷² En forskare kan påverka och förbättra sin förståelse och tolkningsförmåga genom att använda tidigare forskning och teorier⁷³ vilket ger dessa en

⁷⁰ Maria Sjöberg. Textanalys. I *Metod: guide för historiska studier*. Martin Gustavsson & Yvonne Svanström (red.), 69–95. Lund: Studentlitteratur AB, 2018, s. 69–70.

⁷¹ Gunilla Klingberg & Ulrika Hallberg. Inledande ord. I *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Gunilla Klingberg & Ulrika Hallberg (red.), 25–29. Lund: Studentlitteratur AB, 2021, s. 27.

⁷² Carl Martin Allwood. Den kvalitativa ansatsens plats i vetenskapsteorin. I *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Gunilla Klingberg & Ulrika Hallberg (red.), 53–75. Lund: Studentlitteratur AB, 2021, s. 56; Sjöberg, 2018, s. 71.

⁷³ Louise Berglund & Agneta Ney. *Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod*. 1:2 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2015, s. 122.

betydelsefull roll under arbetets gång. Därför har både tidigare forskning och teorin betydelse för resultatet av denna undersökning.

Eftersom forskningen vilar på forskarens förståelse och tolkning av det analyserade materialet påverkar aspekter som forskarens samtid, dess värderingar och normer förståelsen och tolkningsprocessen vilket kan vara problematiskt.⁷⁴ Detta innebär att forskaren måste hålla en kritisk distans under arbetet och att den bör förhålla sig till den kontext som påverkade aktörernas eller periodens yttranden och handlingar.⁷⁵ Jag har hanterat detta genom användning av tidigare forskning och teorier. På grund av problematiken är det också viktigt att redogöra för tolkningarnas förutsättningar⁷⁶ vilket kommande text om metodiskt tillvägagångsätt gör.

3.2 Metodiskt tillvägagångsätt

3.2.1 Kvalitativ metod

I undersökningen användes en form av kvalitativ text- och bildanalys eftersom denna typ av metod lämpar sig väl för att undersöka källors djupare mening och innebörd.⁷⁷ Textanalyser syftar till att bättre förstå texters dolda strukturer och information, vilket kan uttrycka något om deras tillkomstkultur och makten de har att påverka.⁷⁸ Bilder är också kommunikationsmedel och ger intryck av att skildra en förfluten verklighet vilket även gör dem till informationskällor. De möjliggör analys av tidningsmaterialets bilder, inte bara texter, eftersom de har förmågan att förmedla budskap och i någon utsträckning också är konstruerade.⁷⁹

⁷⁴ Sjöberg, 2018, s. 71.

⁷⁵ Anders Florén, Henrik Ågren & Susanna Erlandsson. *Historiska undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2018, s. 151–152.

⁷⁶ Sjöberg, 2018, s. 72.

⁷⁷ Berglund & Ney, 2015, s. 159.

⁷⁸ Ibid., s. 160–161.

⁷⁹ Ibid., s. 139–141.

Eftersom narrativ består av uttryck i både texter och bilder,⁸⁰ samt påverkar, förmedlar budskap och är konstruerade, är en kvalitativ narrativanalys av materialets texter och bilder den lämpligaste metoden för att uppnå undersökningens syfte.

3.2.2 Narrativanalys som analysverktyg

Eftersom undersökningen enligt dess syfte analyserade narrativet om Lottakåren i pressen utformades den kvalitativa metoden som en narrativanalys. Narrativanalys fördjupar förståelsen för tidningarnas narrativ genom att undersöka aspekter som centrala karaktärer, budskap och teman i berättelserna. Metoden avser öka förståelsen för hur pressen presenterar och förklarar dessa aspekter men också aspekter som arbete, identitet och kultur då metoden kan avslöja sociala referenser som är inbäddade i materialet vilka är centrala i strategiska narrativ.

Nackdelen med narrativanalys som metod är att den kan göra forskningen svår att reproducera då tolkning av bilder och text alltid är subjektivt. Samma material kan tolkas på olika sätt av olika betraktare och det gör att metoden går att anklaga för att ha lägre intersubjektiv prövbarhet än andra metoder. För genomförandet av undersökningen med denna metod var däremot tolkning nödvändigt. För att öka undersökningens intersubjektiva prövbarhet utvecklades därför en analysmodell ur Vulovics tankar om narrativanalys för att analysera narrativets olika delar. Analysmodellen operationaliserades genom två frågeställningar som användes som verktyg i undersökningen för att få en enhetlig analysgrund för materialet.

För att förstå ett narrativ måste först en förståelse för berättelsens karaktärer skapas.⁸¹ Förståelsen uppnås genom att analysera hur karaktärerna i berättelserna gestaltas och karaktäriseras samt vad de gör och hur de ser ut.⁸² I undersökningen är karaktärerna i berättelserna Lottakåren och lottorna, och för att bättre förstå deras roll i narrativet ställs den första operationaliserande frågan: hur berättade pressen om Lottakåren, deras arbete, identitet och kultur?

⁸⁰ Jimmy Vulovic. *Narrativanalys*. 1:2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2013, s. 6.

⁸¹ Vulovic, 2013, s. 57 & 64–65.

⁸² *Ibid.*, s. 64–70 & 74–75.

För att vidare förstå narrativ bör en också undersöka hur berättelserna berättas.⁸³ Det kan exempelvis handla om att hitta centrala teman och budskap i dem.⁸⁴ I föregående fråga inkluderas denna aspekt genom att beskriva hur pressen berättar om Lottakåren men för att utveckla förståelsen för denna aspekt av narrativet ställs också en operationaliserande fråga om centrala budskap och teman, denna lyder: finns det några centrala budskap och teman i pressen?

3.3 Val av källmaterial och källkritik

3.3.1 Källmaterial och urval

Undersökningen bygger på källmaterial ur Aftonbladet, DN, GHS och SvD från perioden som undersökningen omfattar. Tidningarna valdes med hänsyn till deras politiska tendenser där fyra olika punkter på den politiska skalan finns representerade. Tidningarna representerar sin respektive tendens då alla tidningar ville föra fram sitt specifika budskap.

Tidningsmaterialet finns att tillgå via Kungliga bibliotekets digitala tidningsarkiv. Där är tidningarna sök och filtrerbara.⁸⁵ Sökorden är baserade på de möjliga historiska benämningarna för Lottakåren under perioden och har valts ut för att hitta material i tidningarna där Lottakåren nämnts.⁸⁶ De påverkar urvalet av material eftersom sökorden styr vilka resultat som presenteras och det begränsar således undersökningen till de resultat som föreslås för respektive sökord. Samtliga träffar i respektive tidning som föreslagits utifrån sökorden under perioden har gått igenom varpå det skett ett urval av relevant material för undersökningen.

⁸³ Vulovic, 2013, s. 57–58 & 62.

⁸⁴ Ibid., s. 61–62.

⁸⁵ Kungliga bibliotekets digitala tidningsarkiv. Svenska Dagstidningar. *Kungliga biblioteket*. 2024. <https://tidningar.kb.se/> (hämtad 2024-01-03).

⁸⁶ Landstormskvinn* och Lottakår* har använts som sökord för att få upp resultat om organisationen från hela den undersökta perioden. Asterisken i slutet av sökorden innebär att alla alternativa böjningar och fortsättningar på de två sökorden föreslås, exempelvis landstormskvinnoorganisation, landstormskvinnoorganisation, landstormskvinnor, landstormskvinna, lottakår, lottakårer, lottakåren och så vidare, vilket ökar antalet träffar i arkivet.

Studiens fokus är narrativet om Lottakåren och materialets huvudsakliga innehåll har därför styrts vilka texter och bilder som användes i undersökningen. Material där Lottakåren spelar en sekundär roll eller endast nämns vid namn har följaktligen valts bort till förmån för artiklar och bilder där Lottakåren är det centrala ämnet. Detta är i enlighet med syftet att undersöka narrativet om specifikt Lottakåren under denna period. Bilder och mer innehållsrika texter prioriterades också i urvalet då de antagits spela en viktigare roll för narrativet på grund av deras innehåll och omfattning. Detta innebär att korta notiser valts bort, även om sådana träffar kan betraktas som tecken på att Lottakåren närvarade i pressen möjliggör de inte analys av narrativet på grund av dess begränsade innehåll.⁸⁷

Eftersom metoden för undersökningen är av kvalitativ karaktär innebär det att det inte gått att dra några kvantitativa slutsatser kring undersökningen. Urvalet av material för undersökningen är inte statistiskt representativt utan har i stället gjorts för att vara informationsrikt och förståelsegenererande. Det är således det som faktiskt står eller visas i tidningarna som spelar en roll för narrativet och analysen av det i undersökningen, inte vad pressen inte publicerar eller antalet texter och bilder i förhållande till varandra.

3.3.2 Källkritik

Kungliga biblioteket är ansvariga för urvalet av tidningar som finns i arkivet. Tidningarna som är publicerade där antas därför vara autentiska och följaktligen kommer ingen diskussion att ägnas åt det källkritiska kriteriet äkthet.⁸⁸ Inte heller någon större reflektion ägnas åt den källkritiska principen tidssamband, det vill säga om det

⁸⁷ Exempel på detta material som valts bort i undersökningen är dödsannonser, grattis-meddelanden och möteskallelser som enbart innehåller information tid och plats. Dödsannonser och grattis-meddelanden nämner generellt endast att en kvinna varit eller är en lotta. Det antas inte avslöja något om Lottakåren eller lottorna som karaktärer i narrativet då majoriteten av dödsannonserna handlar om lottor som gått bort av ålder eller sjukdom, och grattis-meddelandena om lottor som fyller jämt, vanligtvis de som fyller 50 eller 60 år.

⁸⁸ Om källkritiska principen äkthet se exempelvis Torsten Thurén & Jack Werner. *Källkritik*. 4. uppl. Stockholm: Liber AB, 2019, s. 12 & 27.

finns anledning att ifrågasätta en berättelse på grund av tidsspannet mellan händelsen och dess återgivande.⁸⁹ Anledningen till detta grundar sig i undersökningens syfte. Eftersom undersökningens fokus är analys av narrativet snarare än verkligheten bakom berättelserna är tidskriteriet och om det som berättelserna återger stämmer mindre relevant. Det samma gäller den källkritiska principen oberoende, det vill säga att källan ska kunna stå för sig själv,⁹⁰ som inte heller ägnas stor uppmärksamhet i denna analys. I undersökningen är tidningarna den primära källan även om de i andra fall kan betraktas som andrahandskällor, och eftersom det är deras innehåll som undersöks och inte verkligheten genom berättelsen i dem, spelar det ingen större roll om i tidningarna är beroende eller inte.

Ett allmänt problem med källmaterialet är att det sällan framgår vem eller vilka som ligger bakom innehållet som publiceras i tidningarna. I fallen där det faktiskt framkommer vem skribenten är skriver de oftast under en pseudonym.⁹¹ Detta gör det svårt att spåra vilka enskilda personer som ligger bakom materialet och därigenom analysera hur de påverkar narrativet. Det som däremot går att konstatera är att tidningarna som aktör, vilka var ansvariga för det som publicerades, påverkade innehållet och därigenom också narrativet. Denna aspekt av källkritiken relaterar till den källkritiska principen tendensfrihet vilket till skillnad från de tre tidigare nämnda principerna är intressant i relation till uppsatsens syfte.

Om principen tendensfrihet skriver Torsten Thurén och Jack Werner att den som har personligt, ekonomiskt eller politiskt intresse av att ge en falsk bild av verkligheten är en otillförlitlig källa.⁹² Om fokuset varit att undersöka verkligheten genom tidningarna hade tidningarna bedömts som otillförlitliga enligt detta resonemang då alla tidningar hade kopplingar till ett politiskt parti och därför var tydligt tendensiösa under perioden.⁹³ Aftonbladet var en liberal kvällstidning och kända för att vara tyskvänliga

⁸⁹ Thurén & Werner, 2019, s. 12 & 52.

⁹⁰ Ibid., s. 12 & 74–75.

⁹¹ Om inget annat anges i fotnoterna är tidningsartiklarna som hänvisas till i undersökningen osignerade. Det innebär att skribentens namn ej framgår av artikeln.

⁹² Thurén & Werner, 2019, s. 12.

⁹³ Gilmour, 2013, s. 19; Thurén & Werner, 2019, s. 73.

och visa sympatier för nazismen under de första krigsåren.⁹⁴ DN hade en mer försiktig och regeringsorienterad hållning vilket innebar att tidningen i stort stödde regeringens linje och politik under beredskapstiden.⁹⁵ GHS var till, skillnad från pro-tyska Aftonbladet, starkt emot Hitler och nazismen. De var också kritiska mot samlingsregeringen särskilt gällande deras avvikelser från neutralitetspolitiken till förmån för tyskarna och den repressiva tryckfrihetspolitiken.⁹⁶ SvD var en högertidning och tidningens chefredaktör var en ledande högerriksdagsman, detta präglade tidningens hållning under beredskapstiden. SvD strävade efter strikt neutralitet i linje med samlingsregeringen men samtidigt var tidningen också engagerad i att stödja grannländerna under kriget, särskilt Finland och Norge.⁹⁷ Tidningarnas tendens påverkade vad tidningarna rapporterade men eftersom undersökningens syfte är att undersöka ett narrativ bedöms detta material som en lämplig källa då tidningarnas tendens är relaterat till tidningarnas narrativ, det vill säga, den specifika berättelsen de ville kommunicera.

4. Undersökning

Undersökningen är strukturerad i två delar enligt de operationaliserande frågeställningarna. Delarna är uppdelade i rubriker efter respektive tidning och respektive del av undersökningen avslutas med en sammanfattande analys av svaret på frågan.

⁹⁴ *Nationalencyklopedin*, Aftonbladet. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/aftonbladet> (hämtad 2023-11-10); Gilmour, 2013, s. 19; Gustafsson & Rydén, 2001, s. 19.

⁹⁵ *Nationalencyklopedin*, Dagens Nyheter. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/dagens-nyheter> (hämtad 2023-11-10).

⁹⁶ *Nationalencyklopedin*, Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/göteborgs-handels-och-sjöfarts-tidning> (hämtad 2023-11-10); Gilmour, 2022, s. 19, 56 & 157–159; Gustafsson & Rydén, 2001, s. 20.

⁹⁷ *Nationalencyklopedin*, Svenska Dagbladet. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/svenska-dagbladet> (hämtad 2023-11-10).

4.1 Hur berättade pressen om Lottakåren, deras arbete, identitet och kultur?

4.1.1 Aftonbladet

Aftonbladet berättar om Lottakårens arbete, identitet och kultur på ett övervägande positivt sätt och framhäver lottornas värdefulla och uppskattade egenskaper. Enligt tidningen är lottan exempelvis vacker enligt en V-formel; hon är vaksam, verksam, vänlig och värdig. Enligt tidningen är dessa egenskaper också centrala inom Lottakåren och definierar hur en lotta bör sträva efter att vara. Lottorna borde dessutom, enligt den intervjuade chefen för idrottssektionen i lottarådet, vara vältränad för att klara av det hårda arbetet som lottorna utför. Lottorna skildras därför i tidningen som fysiskt aktiva och vältränade kvinnor.⁹⁸

För att hålla sig i god form rapporterar tidningen att lottor i alla åldrar engagerar sig i sport, framför allt orientering. Orienteringen förklaras vara ett sätt för lottorna att uppehålla god form men är också ett sätt att bevisa deras kunnighet i att klara skog och mark. Lottorna förväntades kunna uppnå vissa prestationskrav och beskrivs dessutom vara duktiga på det. Tidningen rapporterar om lottor som vinner tävlingar och erhåller märken för sina orienteringsprestationer.⁹⁹ Orienteringen framställs som lottornas föredragna sport men enligt berättelserna är även skidlöpning, cykelåkning, marscher och gymnastik populära aktiviteter i Lottakåren.¹⁰⁰ På bilder i tidningen kan exempelvis en leende lotta ses delta i vintersport där hon med vit päls och stort leende åker skidor och badar isvak utan att förbarma sig innan hon kastas i det kalla vattnet.¹⁰¹ Lottor fångas också på bild när de marscherar glada i solskenet med en beskrivning om att de

⁹⁸ Orientering och motion av största betydelse... *Aftonbladet*. 1943-01-16; 30 damers förening blev folkrörelse. *Aftonbladet*. 1944-08-19.

⁹⁹ Fin start för lottaorienteringen. *Aftonbladet*. 1942-09-09; Lottor orientera och få finns vandringspris. *Aftonbladet*. 1942-11-20; Riksorientering på söndag. *Aftonbladet*. 1940-10-04; Stortävling i höst för Sveriges alla lottakårer. *Aftonbladet*. 1942-08-12; Svängsta-lottorna segrade i riksorienteringen. *Aftonbladet*. 1943-12-15.

¹⁰⁰ Orientering och motion av största betydelse... *Aftonbladet*. 1943-01-16.

¹⁰¹ Fältsporkursens ledare kastas i isvak. *Aftonbladet*. 1943-01-16; Orientering och motion av största betydelse... *Aftonbladet*. 1943-01-16.

går upp tidigt på morgonen för att öva gymnastik till rappa kommandoord.¹⁰² Efter en lottakurs i Sigtuna berättar tidningen att lottorna tränats i sport och spänst och att sigtunabornas underhållning bestått av hundratalet bastanta chefslottor som under eftermiddagarna tränade på marsch, halt, helomvändningar, parad, uppställning och hurtfrisk gymnastik ”så det färser i de sandiga skogsbackarna och snurrar runt i hjärnkotret på en otränad åskådare”.¹⁰³

Lottorna beskrivs vidare ha en stor verksamhetslust och initiativförmåga.¹⁰⁴ Tidningen rapporterar om de många insamlingar, utbildningar och övningar som Lottakåren håller eller deltar i.¹⁰⁵ Ingen lotta framställs vilja sitta sysslös och alla lottor verkar vilja göra en insats för Sverige. Tidningen beskriver att lottorna alltid är först på plats och sist i säng under övningar samt att de arbetar hårt på frivillig grund.¹⁰⁶ Lottorna framställs också som kompetenta ledare och deltagare i aktiviteterna som stärker Lottakårens förmågor.¹⁰⁷ Som yttre tecken på lottornas kompetens berättar Aftonbladet om alla tecken och medaljer som pryder lottauniformen.¹⁰⁸ När Aftonbladet rapporterar om lottaombuden som samlats till möte skriver tidningen exempelvis att allehanda

¹⁰² Brasks mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04.

¹⁰³ Stortävling i höst för Sveriges alla lottakårer. *Aftonbladet*. 1942-08-12.

¹⁰⁴ Allegro. LOTTORNA stortrivas i sitt nya SÖDER-PALATS. *Aftonbladet*. 1944-01-05.

¹⁰⁵ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Brasks mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04; Chefer ge bätt betyg åt landstormsloetterna. *Aftonbladet*. 1939-10-10; Finlands barn får ingen sommarledighet. *Aftonbladet*. 1943-06-05; Kungafonden får stordonation av Lottakårenna. *Aftonbladet*. 1943-08-25; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14; Lottor öva tvätt- och sypatruller. *Aftonbladet*. 1941-10-23; Marin. Lottorna på Frammarsch. *Aftonbladet*. 1940-05-09; S.N. Är kvinnan beredd att ta mannens arbete? *Aftonbladet*. 1940-01-02; Storköskursen för lottor avslutad. *Aftonbladet*. 1941-05-30; Svenska landstormskvinnor på Finlandsbesök. *Aftonbladet*. 1940-10-07; Svenska lottachefer till Finland. *Aftonbladet*. 1940-09-22; ÄT-, LÄS- och RÖKBART ger inkallad glad jul. *Aftonbladet*. 1943-12-09; 1100 plagg från Stockholms lottor. *Aftonbladet*. 1940-12-08.

¹⁰⁶ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Brasks mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04; Chefer ge gott betyg åt landstormsloetterna. *Aftonbladet*. 1939-10-10; Nära 70.000 lottor i Sverige nu. *Aftonbladet*. 1941-01-23.

¹⁰⁷ Chefer ge gott betyg åt landstormsloetterna. *Aftonbladet*. 1939-10-10; Nära 70.000 lottor i Sverige nu. *Aftonbladet*. 1941-01-23.

¹⁰⁸ Dekorerad chefslotta hem från Finland. *Aftonbladet*. 1941-05-29; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14.

mystiska snodder, band och guldglänsande märken prydde dräkternas axelklaffar.¹⁰⁹ Tecknen visar vem en lotta är samt vad hon gör och kan. En daglottas uniform kan exempelvis prydas av en blå korkad, en kokvagnslottas av ett kokvagnsmärke och en unglottas av speciella blå stjärnor som visar hennes kunskaper i att sköta storkök.¹¹⁰

När tidningen publicerar bilder på lottorna, oavsett om det är fest eller övning, är de nästan alltid iklädda sina gråa lottauniformer med medaljer och tecken.¹¹¹ Aftonbladet berättar att lottauniformen är symbolisk för lottan och att den med sina stärkta vita kragar och manschetter är uppskattad.¹¹² Aftonbladet skriver att lottorna iklädda sina lottauniformer är en sann ögonfröjd men framhåller också att lottauniformen i sig är fin nog att ”piffa upp många mö”.¹¹³ Andra skildringar av lottornas utseende, som generellt framställs som behagande, är exempelvis när Landstormsgeneralen citeras i tidningen. Han uttrycker uppskattning mot Lottakårens hårda arbete på frivillig grund samt vittnar om försök att byta ut lottorna under övningar. Det ska inte ha gått då ”vi saknade allesammans den snygghet [sic!], hjälpsamhet och vänlighet, som utmärker lottorna av det rätta slaget”.¹¹⁴

Vidare framställs lottorna i allmänhet som vänliga och uppskattade kvinnor, speciellt för sin beredvillighet och sina många uppoffringar under perioden.¹¹⁵ Tidningen skriver exempelvis att lottorna under flera år använde sina egna ingredienser samt bröd-, mjöl och sockerkuponger för att baka pepparkakor och ordna trevliga julmarknader åt

¹⁰⁹ Lottornas separation dryftas på ombudsmöte. *Aftonbladet*. 1942-05-28.

¹¹⁰ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Brask mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04; Storkökskursen för lottor avslutad. *Aftonbladet*. 1941-05-30.

¹¹¹ Allegro. LOTTORNA stortrivs i sitt nya SÖDER-PALATS. *Aftonbladet*. 1944-01-05; Lottajubileum i Linköping. *Aftonbladet*. 1941-05-05; Röd kronprinsessa bland grå lottor. *Aftonbladet*. 1943-05-12; Slutspurt för Lotta-lotteriet. *Aftonbladet*. 1943-01-28; Stortävling i höst för Sveriges alla lottakårer. *Aftonbladet*. 1942-08-12.

¹¹² Brasks mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14.

¹¹³ Parisare komponerar amerikanskans lottadräkt. *Aftonbladet*. 1942-12-21.

¹¹⁴ Chefer ge gott betyg åt landstormslottorna. *Aftonbladet*. 1939-10-10.

¹¹⁵ S.N. Är kvinnan beredd att ta mannens arbete? *Aftonbladet*. 1940-01-02.

stockholmarna.¹¹⁶ Tidningen skildrar också hur de gärna delar med sig till varandra inom kåren såsom sin choklad på resan hem efter en avslutad kurs.¹¹⁷ Dessutom berättar tidningen också att både ärkebiskopen och kyrkan uppskattar Lottakåren och uttrycker en önskan om närmare samarbete mellan de två.¹¹⁸

Kristendomen är återkommande i berättelserna om Lottakåren. Tidningen beskriver lottornas deltagande i korum, gudstjänster och psalmsång.¹¹⁹ De rapporterar också om lottalöftet som lottorna avlägger under festliga tillfällen och gudstjänst.¹²⁰ I löftet som Aftonbladet återger det framgår det att lottorna grundar sin verksamhet i kristen tro och att de arbetar med Guds hjälp:

”Jag lovar att i lottakårens anda och efter måttet av mina krafter bidra till att värna och bevara vårt svenska arv, kyrka, samhälle och kulturliv i högnat av Sveriges urgamla frihet – därtill hjälpe mig Gud”.¹²¹

Ytterligare uttryck i Aftonbladet för detta är ett citat av generalskan Maja Schmidt. Hon pratar om lottornas viktiga roll även i efterkrigsarbetet och säger då följande: ”Många och skiftande uppgifter väntar oss. Vi skall be om starkare skuldror – men inte om lättare bördor!”.¹²²

Trots den övervägande positiva rapporteringen om Lottakåren och lottorna rapporteras det vid två tillfällen om en händelse som tidningen kallar ”Karlskronaaffären”, där

¹¹⁶ Ljus och kakor hos lottorna i Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1941-12-02; Marknad vid Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1940-12-13.

¹¹⁷ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20.

¹¹⁸ Lottornas separation dryftas på ombudsmöte. *Aftonbladet*. 1942-05-28.

¹¹⁹ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Brasks mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04; Lottajubileum i Linköping. *Aftonbladet*. 1941-05-05; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14; Röd kronprinsessa bland grå lotter. *Aftonbladet*. 1943-05-12; Unglottorna behöva ledare. *Aftonbladet*. 1943-05-08.

¹²⁰ Lottajubileum i Linköping. *Aftonbladet*. 1941-05-05.

¹²¹ 200 avlägga första ”lotta-löftet”. *Aftonbladet*. 1940-06-19.

¹²² M. Fest hos brommalottorna. *Aftonbladet*. 1945-04-21.

marinlottor ”desperat” påstås ha stulit ur marketenteriets kassa och tagit av verksamhetens råvaror.¹²³

4.1.2 Dagens Nyheter

I DN:s berättelser om Lottakåren gavs stort utrymme åt lottorna som tjänstgjorde i försvaret. Tidningen framhäver lottornas eftertraktade kompetenser och understryker att de kan göra viktiga insatser på luftbevakningsstationer runtom i landet.¹²⁴ För tjänsterna inom luftbevakningen är kraven höga och lottorna som arbetar med detta beskrivs vara kompetenta eftersom de klarat försvarets stränga prov för dessa tjänster.¹²⁵ Lottorna rapporteras sköta luftbevakningsstationer självständigt under tuffa förhållanden och de ingår i ett större luftbevaknings- och observationssystem där de exempelvis övervakar Stockholm från ”fågelbon” ovanifrån.¹²⁶ I ett reportage om lottorna som jobbar i luftbevakningen skriver DN att lottorna bevakar luftrummet strängt och att de är militäriska och noggranna. Tidningen skriver att det lottorna inte kan om utländska flygplanstyper är det inte värt att veta och de lyfter också fram att lottorna är beväpnade för deras säkerhets skull.¹²⁷

Utöver tjänsterna i luftbevakningen rapporterar tidningen också om lottornas övriga kontraktsbundna tjänster inom försvaret. De berättar exempelvis att den svenska armén i allt större utsträckning begär lottornas hjälp och arbetskraft, och att de vill att fler lottor skriver kontrakt för aktiv tjänst i mobilisering eller krig. Tjänsterna som armén söker lottor till är exempelvis telefon-, signal-, expeditions-, radiotelegrafi- och

¹²³ Desperat lotta stal i ”markans” kassa. *Aftonbladet*. 1944-06-23; Marin-”marka” plundrades av chef och samtliga lottor. *Aftonbladet*. 1944-06-20.

¹²⁴ Age. Flyget behöver lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-10-26; ”Överstyreelse” nödvändig för frivilligtjänsten. *Dagens Nyheter*. 1940-05-16.

¹²⁵ Lottor i ”fågelbon” se Stockholm uppifrån. *Dagens Nyheter*. 1941-07-31.

¹²⁶ Frivilliga äro välkomna konservera åt fosterlandet. *Dagens Nyheter*. 1941-05-07; Lottor i ”fågelbon” se Stockholm uppifrån. *Dagens Nyheter*. 1941-07-31.

¹²⁷ Åke. Vårt luftrum strängt bevakat. *Dagens Nyheter*. 1941-09-03.

kokvagnstjänst.¹²⁸ Om lottorna i försvarets tjänst skriver DN ”kvinnornas insats inom försvaret är ju högt skattad av alla militära auktoriteter”.¹²⁹

De civila arbetsuppgifterna som Lottakåren har hamnar i skuggan av berättelserna om de militära men DN rapporterar också om Lottakårens viktiga arbete utanför försvaret. Lottornas insatser i socialt arbete lyfts exempelvis fram. De arbetar med flyktinghjälp, finlandsbarn och vård av sjuka vid ett influensautbrott.¹³⁰ De engagerar sig också i insamlingar till, och arbete för, beredskapspersonal, exempelvis insamlingen fältjulklappen och lagning samt stickning av militärstrumpor.¹³¹ Vid ett tillfälle rapporterar tidningen också om lottor som ryckt in och arbetat under en insats med en stor brand. Lottorna ”serverade mjölk och smörgåsar på löpande band åt de trötta mannarna” som arbetade med släckningen.¹³²

Oavsett om arbetet är civilt eller militärt är det gemensamma för berättelserna om lottornas arbete att det är uppskattat.¹³³ Arméchefen tackar lottorna för deras arbete och uttrycker att ”den verksamhet våra lottakårer under det förflutna året utövat har varit av oskattbart värde för rikets neutralitetsvakt”.¹³⁴ Tidningen lyfter också fram att försvaret är tacksamma för lottorna. De berättar att lottornas engagemang och arbete leder till en

¹²⁸ Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-07-03; Signallotta bör ha morsesinne. *Dagens Nyheter*. 1941-09-02.

¹²⁹ Signallotta bör ha morsesinne. *Dagens Nyheter*. 1941-09-02.

¹³⁰ Age. Lottor diskutera hemvärn. *Dagens Nyheter*. 1941-02-28; Hedrad lotta. *Dagens Nyheter*. 1940-01-14; Konvalescenthem för finska barn. *Dagens Nyheter*. 1942-02-19; Lottan – ”kvinnan bakom allt”. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05; Lottorna räcker till. *Dagens Nyheter*. 1944-03-10; 200 sjuka inkallade vårdades av lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-05-13; 500 stockholmslottor uppbådade till Finlandsbarnens ankomst. *Dagens Nyheter*. 1942-01-13.

¹³¹ Age. Lottor diskutera hemvärn. *Dagens Nyheter*. 1941-02-28; Br. Signallottorna öppna egna stationer med radiotrafik. *Dagens Nyheter*. 1942-04-12; Brodjaga. Flera lottaledare behövas runt om i våra socknar. *Dagens Nyheter*. 1941-06-10; Hjälpt lottorna med strumpstickning! *Dagens Nyheter*. 1940-06-21; Lära kockarna spara uppgift för lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-05-13; Tips för fältjulklappen. *Dagens Nyheter*. 1943-12-15; Tänk på fältjulklappen i tid! *Dagens Nyheter*. 1942-12-01.

¹³² Lottorna ryckte ut med mjölk och smörgåsar. *Dagens Nyheter*. 1945-05-20.

¹³³ Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-07-03.

¹³⁴ Arméchefen tackar landstorm och lottor. *Dagens Nyheter*. 1940-05-19.

mer omväxlande och ekonomisk kost. Lottorna inrättade också soldathem och underhöll soldaterna på deras lediga tid.¹³⁵

Lottorna skildras också som aktiva kvinnor. DN skriver att det är a och o för en lotta att vara vältränad och i ständigt god form såväl fysiskt som psykiskt.¹³⁶ Tidningen lyfter fram att ”fysisk beredskap” är lottornas motto¹³⁷ och lottorna lär sig exempelvis skjuta med pistol, orientera, kommendera och träna upp sin spänst. Efter en krävande hinderlöpning fotas de i duschen där de i grupp i badkläder och badmössor glatt duschar med händerna över huvudet.¹³⁸ De skildras också på bilder ålandes i kärr och hasandes med cyklar utför berg och två lottor fotograferas också när de gör ett cirkusnummer i sportkläder. Tidningen berättar att de lär sig hantera spännande och överraskande händelser genom nattövningar där de smyger ljudlöst i mossan, bländar motståndare med ficklampor i det mest psykologiska ögonblicket, hoppar över gärdesgårdar och annat ”sådant krävande”. Allt detta gör det för att lottorna ska vara ”beredda att klara av partisaner, fallskärmstrupper och annat kusligt”.¹³⁹

Tidningen berättar också om lottornas olika ceremonier, faninvigningar och evenemang som stödjer deras verksamhet.¹⁴⁰ Tidningen rapporterar exempelvis om en faninvigning i en kyrka där lottorna fotas i sina gråa uniformer.¹⁴¹ De skildrar också hur lottor går parader, deltar i fältgudstjänster och högtidligheter i kyrkan med avläggningar av lottalöftet.¹⁴² Lottakåren rapporteras också samarbeta med fältpräster och tidningen skriver att det finns en önskan mellan parterna att samarbeta närmare.¹⁴³

¹³⁵ Age. Lottor diskutera hemvärn. *Dagens Nyheter*. 1941-02-28.

¹³⁶ Hedrad lotta. *Dagens Nyheter*. 1940-01-14.

¹³⁷ Brodjaga. Lottor på Nattövning ålar i kärr och hasar med cyklar utför berg. *Dagens Nyheter*. 1943-07-07.

¹³⁸ Brodjaga. Hundra idrottslottor tar hinder, pluggar, duschar och går på händer. *Dagens Nyheter*. 1943-07-07.

¹³⁹ Brodjaga. Lottor på Nattövning ålar i kärr och hasar med cyklar utför berg. *Dagens Nyheter*. 1943-07-07.

¹⁴⁰ Österåkers lottafana invigd. *Dagens Nyheter*. 1943-06-16.

¹⁴¹ Faninvigning. *Dagens Nyheter*. 1940-01-24.

¹⁴² Brodjaga. Flera lottaledare behövas runtom i våra socknar. *Dagens Nyheter*. 1941-06-10.

¹⁴³ Lottorna samarbeta med fältprästerna. *Dagens Nyheter*. 1941-10-18.

Återkommande i berättelserna om Lottakåren är bilder och beskrivningar av lottor i sina grå uniformer.¹⁴⁴ DN berättar exempelvis att Sigtunas gränder och äppelträdsalléer fylldes av flockar i grått och vitt under en kurs där,¹⁴⁵ och att tusen lottor samlats till gudstjänst på årsmötet 1945.¹⁴⁶ Tidningen lyfter också fram att man ej ska låta sig skrämmas av priset på uniformen för att bli medlem då den är ”billig”.¹⁴⁷

4.1.3 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning

I GHS beskrivs lottorna ha en stor beredd av arbetsuppgifter och tjänster. De har exempelvis sjukvårds-, expeditions-, kokvagns-, förplägnads- och telefontjänst, och arbetar även med chiffer och i militära staber.¹⁴⁸ De rapporterar även om lottor som arbetar i luftbevakning inom militären.¹⁴⁹ Ytterligare exempel på verksamhet som tidningen berättar om är Lottakårens verksamhet där de stoppar hundratals med strumpor, vantar, knä- och hjälmkydd, och lagar kläder åt det svenska manskapet.¹⁵⁰

För att klara av sitt arbete rapporterar tidningen att lottorna utbildas frekvent.¹⁵¹ De skriver exempelvis om storkökskurser och kokvagnskurser för lottor som ska tjänstgöra vid förläggningar, sammanslutningar i staden samt i luftskyddstjänst med upprättandet av evakueringshemmen. De får lära sig hushållsarbete och hushållslära som

¹⁴⁴ Age. Lottaring i tre dagar. *Dagens Nyheter*. 1942-06-13; Camouflera korven med sås råder kokvagnsinstruktris. *Dagens Nyheter*. 1941-07-31; Hedrad lotta. *Dagens Nyheter*. 1940-01-14; Lottakåren från hela Sverige samlas på årsmöte i Stockholm. *Dagens Nyheter*. 1942-05-29; Två hundra lottor samlade till ting ute i Djursholm. *Dagens Nyheter*. 1942-06-13.

¹⁴⁵ Brodjaga. Flera lottaledare behövas runtom i våra socknar. *Dagens Nyheter*. 1941-06-10.

¹⁴⁶ Lottan – ”kvinnan bakom allt”. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05; Tusen lottor har samlats till årsmöte. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05.

¹⁴⁷ Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-07-03.

¹⁴⁸ Lottornas militärtjänst fortsätter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-31; Slut på lottornas julferier. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-01-08; 90 göteborgskvinnor marinlottor. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-11-15.

¹⁴⁹ Lottornas militärtjänst fortsätter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-31.

¹⁵⁰ Lottornas militärtjänst fortsätter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-31; Marinlottor skänka 1000 kr till finsk sjöstad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-18.

¹⁵¹ Specialkurs för lottautbildning i Sigtuna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-07-30.

matlagning, bakning och rengöringsarbete men också uppläggning av näringsplaner och varukännedom.¹⁵²

För att lottornas uppgifter ska bli utförda på ett tillfredsställande sätt krävs det i allmänhet vältränat folk.¹⁵³ GHS berättar därför också om lottor som sportar och tar hand om sin hälsa, exempelvis genom orientering.¹⁵⁴ Orienteringen framstår som särskilt viktig för lottorna eftersom den förbereder lottorna att klara sig i skog och mark, är viktig för ”folkberedskapen” samt är ett ”beredskapsprov”.¹⁵⁵ Lottorna utbildas också i gymnastik, lek, idrott och simning med livräddning utöver orienteringen.¹⁵⁶ Tidningen berättar om lottakårer som delar i fälttävlan som innefattar 7,5 km fotmarsch, förläggning i tält och övningar av olika slag såsom nattövning, kartläsning, målspaning, avståndsbedömning och 7,5 km orientering.¹⁵⁷

Om lottornas karaktär berättar GHS positivt, de är ej lata och tidningen skriver att de sedan krigets utbrott arbetat både dag och natt.¹⁵⁸ Om arbetet i luftbevakningen skriver tidningen att lottorna utför ett gott arbete och att man är imponerade av den goda ordningen och trevnaden lottorna har i förläggningarna.¹⁵⁹ Lottornas tält är under

¹⁵² Kvinnliga fältsportare. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-09; Ny storkökskurs efter lyckat experiment. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-07-20; Västkustens första lottakurs på Nääs i augusti. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-07-08; Ännu en storkökskurs 26 augusti. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-09; Övertecknat på lottornas storkökskurser. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-26.

¹⁵³ Marinlottor skänka 1000 kr till finsk sjöstad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-18.

¹⁵⁴ Generalbesök redan vid lottakursens start. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-08-01; Göteborgs Lottakår. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-05-03; Riksorienteringen börjar i morgon. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-10-05; Slut på lottornas julferier. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-01-08; Svängsta lottakår orienteringsmästare. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-12-16; Svängstalottorna bäst i orientering. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1945-01-24.

¹⁵⁵ Riksorienteringen börjar imorgon. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-10-05.

¹⁵⁶ Västkustens första lottakurs på Nääs i augusti. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-07-08.

¹⁵⁷ Mästerskapstävlingar för lottorna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-11-12.

¹⁵⁸ Lottornas militärtjänst fortsätter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-31; Marinlottor skänka 1000 kr till finsk sjöstad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-18.

¹⁵⁹ Luftbevakerskor hjälpa med höskörden. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-07-10.

övningar noggrant iordninggjorda och varje sak har sin plats.¹⁶⁰ De skriver exempelvis att det är genomgående präktiga flickor ur samhällets alla kategorier och att de tar sina uppgifter på allvar. Tidningen kommenterar även vid fler tillfällen lottornas sociala status.¹⁶¹ De skriver exempelvis att vissa lottor kan karaktäriseras som lyxkvinnor som kan ställa sina krafter i lottarörelsens tjänst och avlasta de hårdast arbetande kvinnorna.¹⁶² De skriver också om arbetarkvinnorna och deras ökade intresse för rörelsen och tidningen hoppas att deras intresse ska växa.¹⁶³

Generellt är karaktäriseringen av lottorna positiv oavsett deras sociala status och enbart vid ett tillfälle rapporterar tidningen om lottor i negativt ljus. Tidningen skriver då om nitton marinlottor i Karlskrona som blivit dömda till dagsböter och att ersätta lidna förluster för ”oegentligheter” vid marinlottornas marketenteri.¹⁶⁴

4.1.4 Svenska Dagbladet

SvD berättar att lottorna arbetar med en stor bredd av uppgifter och tjänster både inom det civila och försvaret. De kan exempelvis vara expeditionslottor, koklottor, signallottor, telefonlottor och förplägnadslottor.¹⁶⁵ Tidningen skriver att arbetet lottorna utför är stimulerande och bra, och att de därför behöver öva sin fysiska spänst genom gymnastik, idrott och orientering. De beundrar framför allt de äldre lottorna som orienterar i terräng efter karta och kompass¹⁶⁶ och berättar om lottornas tävlingar i

¹⁶⁰ Generalbesök redan vid lottakursens start. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-08-01.

¹⁶¹ Luftbevakerskor hjälpa med höskörden. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-07-10.

¹⁶² Lottarörelsen brottas med problemet mannen. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-05-23.

¹⁶³ Lottorna på frammarsch: ha ökat med 35,000 sedan krigsutbrottet. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-11-05.

¹⁶⁴ Nitton marinlottor i Karlskrona dömda för oegentligheter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-07-21.

¹⁶⁵ Bliv signallotta! *Svenska Dagbladet*. 1941-06-14; Fler aktiva lottor behövas. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03; Lottan kan få sergeants och fänriks avlöning. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03; Lottorna ha haft kvinnlig ledning i 10 år. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-10; Lottor på rekordkurs i Sigtuna. *Svenska Dagbladet*. 1941-06-10.

¹⁶⁶ Bell. Många lottor i hemvärnets spår. *Svenska Dagbladet*. 1942-11-19.

orientering.¹⁶⁷ I sport och orientering beskrivs lottorna ge hundra procent och tidningen skriver följande om en övning i skytte och orientering: ”deltagandet i alla övningar är alltid hundra procentigt, tiden är hundra procentigt utnyttjad och – vilket inte är minst viktigt – glädjen är också hundra procentig.”. Tidningen publicerar en bild där två lottor fångats på bild när de hoppar efter en handboll i ”kamp” om den.¹⁶⁸ Vidare skildrar dem också lottor som ger bevis på kampvilja och energi i och med en fältsportskurs där de även lär om ledarspsykologi, evakuering och övernattning i de fria.¹⁶⁹

Om arbetet skriver tidningen också att det är uppskattat. Lottorna hyllas exempelvis av Försvarsministern som tackar lottorna för deras humanitära arbete och Överbefälhavaren, som säger att lottorna aldrig visat sura miner, och att deras arbete alltid varit berömvärdt och strävsamt.¹⁷⁰ Vidare berättar tidningen om lottornas brinnande entusiasm som uttryckt sig i exempelvis kursverksamhet.¹⁷¹ Alla lottor får exempelvis enligt SvD utbildning i sjukvård, föreningsteknik, föreningskunskap, medborgarkunskap och lottakunskap. Lottorna beskrivs också arrangera och delta i en rad olika utbildningar och kurser som avser ge de specialiserade kunskaper.¹⁷² Tidningen rapporterar att lottorna strävar efter att öka kvaliteten och inte i första hand kvantiteten i sina utbildningar och för lottorna är det viktigt att de har dessa specialkunskaper eftersom det ökade antalet befattningar under beredskapen krävde ökad kunnighet och kompetens.¹⁷³

¹⁶⁷ Lottakårerna gå man ur huse. *Svenska Dagbladet*. 1944-10-20; Svängsta lottor orienterade bäst. *Svenska Dagbladet*. 1943-12-17.

¹⁶⁸ Ginst. Hundra lottor orientera och öva skytte vid Weda. *Svenska Dagbladet*. 1943-07-10.

¹⁶⁹ Oleg. Lotta från Orsa förtjust i fältsport. *Svenska Dagbladet*. 1941-06-27.

¹⁷⁰ Fint beröm åt lottorna. *Svenska Dagbladet*. 1945-06-05; Vaktombyte hos jubilerande lottor. *Svenska Dagbladet*. 1945-06-06.

¹⁷¹ Lottor på rekordkurs i Sigtuna. *Svenska Dagbladet*. 1941-06-10.

¹⁷² ”Fodra alltid mest av dig själv”. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-31; Lotta bör tjäna med glädje, ledare ha kunskap och ansvar. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-08; Lottakurs på Frostavallen. *Svenska Dagbladet*. 1942-03-14; Lottakårrådets första specialkurs. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-30; Lotta öva tvätt och sypatruller. *Svenska Dagbladet*. 1941-10-22.

¹⁷³ ”Fodra alltid mest av dig själv”. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-31; Lotta bör tjäna med glädje, ledare ha kunskap och ansvar. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-08.

På bilder i tidningen fotograferas lottorna alltid i sina grå uniformer oavsett om det är övning, kurs eller högtid.¹⁷⁴ De skriver exempelvis om fältgråa lottor som samlas i grupp och att håret på vissa av de äldre lottorna är gråare än mössan de bär till uniformen.¹⁷⁵ Lottan är dock mer än sin uniform berättar SvD. Tidningen skriver exempelvis ”er gärning betyder så oändligt mycket mer än det rent yttre omsorgen. Den kräver så mycket av karaktär och hängivenhet”.¹⁷⁶ Om lottans karaktär skriver tidningen att ”lottor bör tjäna med glädje, inse disciplinens betydelse och förstå att skapa en sund atmosfär omkring sig. Lottaledaren åter måste kunna sin sak och känna sitt ansvar”¹⁷⁷. Tidningen berättar i sammanhanget att en god lotta inte endast sörjer för soldaternas mat och dryck utan att de också ska skapa en god atmosfär.¹⁷⁸ Tjäna och tjänandet återkommer i beskrivningar om lottornas karaktär och tidningen skriver att deras gärning är fogenhet, önskan att hjälpa och tjäna.¹⁷⁹ I en artikel kopplas tjänandet också ihop med lottornas kristenhet. Under en predikan talar prästen om lottorna och säger att alla människor är skapade för att tjäna och att det lottorna gör när de tjänar samhället är ärofyllt.¹⁸⁰ Kristendomen framstår i övrigt som viktigt för lottorna. Tidningen skriver upprepade gånger om lottor som deltagit i gudstjänster, korum, psalmsång och avlägger lottalöften när de träffas för möten, övningar och kurser.¹⁸¹ Under en kurs i Sigtuna ska

¹⁷⁴ Fler aktiva lottor behövas. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03; Flyget behöver 1000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-10-26; God träning att bli unglotta. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-09; Lottadag i Danderyd. *Svenska Dagbladet*. 1940-09-30; Lottakårens ordförande samlade. *Svenska Dagbladet*. 1943-11-02; Lotta på Frostavallen. *Svenska Dagbladet*. 1942-03-14; Lottorna haft kvinnlig ledning i 10 år. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-10; Lottor öva tvätt och sypatruller. *Svenska Dagbladet*. 1941-10-22; Lyda och leda läres på lottating. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-13; Slutspurt hos Fältjulklassen. *Svenska Dagbladet*. 1942-12-16; Succé för marinlottornas vårmärnad i Blå hallen. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-23; Unglottorna konferera. *Svenska Dagbladet*. 1942-04-09; 200 lottor diskutera frågan om förbundsrad. *Svenska Dagbladet*. 1941-02-28.

¹⁷⁵ Lottamönstring. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-13; Lyda och leda läres på lottating. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-13.

¹⁷⁶ Lottamöte. *Svenska Dagbladet*. 1942-05-29.

¹⁷⁷ Lotta bör tjäna med glädje, ledare ha kunskap och ansvar. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-08.

¹⁷⁸ Lotta bör tjäna med glädje, ledare ha kunskap och ansvar. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-08.

¹⁷⁹ Lottamönstring. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-13.

¹⁸⁰ Lottainvigning i Jakobs kyrka. *Svenska Dagbladet*. 1944-02-11.

¹⁸¹ Faninvigning hos Lidings lottor. *Svenska Dagbladet*. 1940-01-24; Lottadag i Danderyd. *Svenska Dagbladet*. 1940-01-24; Lottamönstring. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-13.

de också enligt tidningen ha fått bibelförklaring samt utbildning i religion.¹⁸² Kyrkan visar även uppskattning mot organisationen och hoppas att deras samarbete ska utvecklas.¹⁸³ Tidningen rapporterar exempelvis att lottorna redan då med hjälp av kyrkan kunnat samla in pengar och kläder till 60 norrlandsbarn.¹⁸⁴

4.1.5 Sammanfattande analys

Efter att ha genomfört en narrativanalys av berättelserna om Lottakåren, deras arbete, identitet och kultur har det uppdragats ett gemensamt narrativ bland tidningarna. Det övergripande narrativet om Lottakåren och lottorna är generellt positivt. Tidningarna framhäver Lottakårens viktiga arbete för den svenska beredskapen och insatserna framställs som uppskattade av samhällets alla nivåer. Lottorna är enligt narrativet kompetenta och hängivna kvinnor vars arbete sträcker sig brett över både det militära och civila området. Narrativet belyser de många uppgifter som Lottakåren utfört inom försvaret, som luftbevakning och stabsverksamhet, samtidigt som det också belyser lottornas engagemang i civila instanser som flyktinghjälp och insamlingar.

Enligt narrativet verkar en stor del av lottornas identitet och kultur vara sport och fysisk aktivitet. Karaktäriserande för lottorna i narrativet är deras engagemang i orientering, gymnastik, fälttävlan och andra aktiviteter som håller dem i god form. Lottornas gråa uniformer framstår också som en viktig del av vilka de är. Den är symbolisk för lottan och i rapporteringen skildras lottorna nästan alltid bära den. En viktig del av narrativet och lottornas kultur är också religionen då lottornas identitet framställdes vara goda kristna. Lottans identitet präglas också av engagemang i frivilliga ändamål, vänlighet, tjänande och beredvillighet. Enligt narrativet framstår det också som att lottan kommer från alla samhällsklasser.

Även om narrativet i stort är lika i tidningarna finns det aspekter som skiljer tidningarnas narrativ åt. Aftonbladet och GHS skildrar exempelvis vid ett tillfälle Lottakåren i negativt ljus genom händelserna i Karlskrona medan denna typ av händelse

¹⁸² Sveriges lottakårer i egen riksorganisation. *Svenska Dagbladet*. 1942-05-30.

¹⁸³ Historiens ande svävar över lottarörelsen. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-29.

¹⁸⁴ Lottorna sy kläder till norrlandsbarn. *Svenska Dagbladet*. 1942-12-14.

inte fick utrymme i DN och SvD. Aftonbladets narrativ belyser exempelvis extra tydligt lottornas utseende och egenskaper medan DN har ett större fokus på specifikt lottornas militära uppgifter och karaktär. GHS kommenterar oftare kvinnornas sociala status än de andra tidningarna i sitt narrativ och SvD lyfter specifikt fram vikten av utbildning och att lottornas roll är att tjäna både män och Sverige.

4.2 Finns det några centrala budskap och teman i pressen?

4.2.1 Aftonbladet

I Aftonbladets berättelser om Lottakåren framträder flera centrala budskap och teman. Bland de centralaste är rapporteringen om glädjen, kamratskapet och den personliga tillfredsställelse som engagemanget i Lottakåren erbjuder. Aftonbladet skildrar exempelvis skrattande lottor som förenar allvar med glädje under utbildningar.¹⁸⁵ Efter en avslutad kurs i Sigtuna skriver Aftonbladet att man missat något om man inte varit med. En scen framställs där reportern befinner sig på ett tåg tillsammans med lottor och beskriver den otroligt goda stämningen, livsglädjen, vitaliteten, energin och hjälpsamheten som fanns bland lottorna. En lotta citeras och säger att i Lottakåren ”får vi minnen, som etsar sig fast för evigt” och tidningen skriver att ”här finns inga lyxfruar och ingen kverulans – det enda beklagande man hörde på hela tiden var, att kursen var för kort, och att man gått upp i stället för magrat av maten!”¹⁸⁶ Ett vidare uttryck för detta framkommer genom tidningens rapportering om jubileum, årsmöten och andra festligheter där lottorna deltar.¹⁸⁷ Dessa händelser skildras i en högtidlig ton och det rapporteras frekvent om kungliga besök och att andra viktiga personer som deltar i högtidligheterna, framför allt Lottakårens beskyddarinna, Kronprinsessan, och

¹⁸⁵ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Barsks mark erövrade av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04; Fältportkursens ledare kastas i isvak. *Aftonbladet*. 1943-01-16.

¹⁸⁶ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20.

¹⁸⁷ M. Fest hos brommalottorna. *Aftonbladet*. 1945-04-21; Marin. Lottorna på Frammarsch. *Aftonbladet*. 1940-05-09; Lottaerinran I Engelbrektskyrkan. *Aftonbladet*. 1944-05-23; Lottorna bli sig själva. *Aftonbladet*. 1942-05-30; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14; Lottornas separation dryftas på ombudsmöte. *Aftonbladet*. 1942-05-28; Röd kronprinsessa bland grå lottor. *Aftonbladet*. 1943-06-05; 30 damers förening blev folkrörelse. *Aftonbladet*. 1944-08-19.

Prinsessan Sibylla.¹⁸⁸ Även försvarschefer som Överbefälhavaren, Arméchefen, Marinchefen, Flygvapenchefen och Landstormschefen deltog i Lottakårens högtider.¹⁸⁹ Till dessa glada tillställningar hör även årliga julmarknader och basarer som Lottakåren arrangerar till förmån för deras verksamhet. Julmarknaderna i Kungsträdgården beskrivs som en trevlig tillställning och kär jultradition för stockholmare och lottorna har alltid gott att äta och dricka.¹⁹⁰ De rapporterar också om lottornas vårbasarer där de håller i försäljning och lottar ut fina priser, och även vid dessa tillfällen besöker olika kungligheter och viktiga personer lottorna.¹⁹¹

Ett annat centralt tema och budskap är lottornas solidaritet och engagemang för Finlands sak under kriget. Tidningen rapporterar om svenska lottor som besöker Finland, gör donationer till den finska Lotta Svärd-organisationen och om en lotta som rest till Finland för att bistå de finska lottorna.¹⁹² Tidningen rapporterar att Sverige fått nytta av detta engagemang, då de svenska lottorna kunnat dra lärdom av de praktiska erfarenheterna som Finlands lottor vunnit under kriget.¹⁹³ Tidningen framhäver även lottornas stöd för de finska krigsbarnen i Sverige, särskilt i arbetet på ”barnhotellet” Anglais och uppmanar fler att anmäla sig frivilligt för Finlands sak och barn.¹⁹⁴

Ett annat centralt tema och budskap är rapportering om lottornas framtid där det uttrycks hopp om att lottorna ska fortsätta utvidga sitt sociala arbete med flyktingar

¹⁸⁸ Efterkrigsarbete ny uppgift för lottorna. *Aftonbladet*. 1944-09-12; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14; Lottornas separation dryftas på ombudsmöte. *Aftonbladet*. 1942-05-28; Röd kronprinsessa bland grå lottor. *Aftonbladet*. 1943-05-12.

¹⁸⁹ Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14.

¹⁹⁰ Ingen korv, men mycket annat på lottornas julbasar i år. *Aftonbladet*. 1941-11-24; Ljus och kakor hos lottorna i Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1941-12-02; Lottorna rusta till julmarknad. *Aftonbladet*. 1944-11-29; Marknad vid Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1940-12-13.

¹⁹¹ Flygbiljetter locka på lottabasarer. *Aftonbladet*. 1944-02-29; Flygplan och krokaner på lottornas vårbasarer. *Aftonbladet*. 1944-03-04; Lottornas basarer. *Aftonbladet*. 1941-04-03.

¹⁹² Finlands barn får ingen sommarledighet. *Aftonbladet*. 1943-06-05; Svenska landstormskvinnor på Finlandsbesök. *Aftonbladet*. 1940-10-07; Svenska lottornas finska hem invigs. *Aftonbladet*. 1941-05-27.

¹⁹³ Svenska lottachefer till Finland. *Aftonbladet*. 1940-09-22.

¹⁹⁴ Fler lottor sökas till Anglais. *Aftonbladet*. 1942-01-14.

även efter kriget.¹⁹⁵ De vill att organisationen ska utvidgas i fredstid för att öka sin effektivitet i krig.¹⁹⁶ Detta relaterar till deras rapportering om Lottakårens kraftiga tillväxt under beredskapstiden samt de organisatoriska utmaningar som detta medförde. Tidningarna diskuterar det ökade ledarbehovet och utbildningsutmaningar för att hålla jämna steg med medlemsökningen.¹⁹⁷ Aftonbladet betonar vikten av utbildning och kompetens inom Lottakåren och rapporterar därför också om de olika utbildningarna som hålls.¹⁹⁸

En röd tråd i Aftonbladets rapportering är också betonandet av det frivilligt arbetets värde samt lottornas vilja att göra uppoffringar för samhället.¹⁹⁹ En annan röd tråd är rapporteringen om lottornas militära karaktär som ökar under beredskapen. Tidningen skriver exempelvis att lottorna blir både mer militäriska och sportiga för varje dag som går och att deras självständighetsförklaring bidragit till denna utveckling.²⁰⁰ Lottorna behöver militär utbildning, enligt tidningens rapportering, för att ”hon ska kunna skilja på givakt, lystring och lediga”.²⁰¹ Lottorna skildras i tidningen hålla på med skytte, militär kommando-disciplin och marscher till försvarets musikkårer.²⁰² De framhåller också att detta inte gör lottorna mindre kvinnliga då dessa aktiviteter anpassas för

¹⁹⁵ Flyktingcentralen i Öregrund. *Aftonbladet*. 1944-10-05.

¹⁹⁶ Efterkrigsarbetet ny uppgift för lottorna. *Aftonbladet*. 1944-09-12; LOTTAKÅREN måste vidgas med tanke på fred. *Aftonbladet*. 1945-04-28; M. Fest hos brommalottorna. *Aftonbladet*. 1945-04-21.

¹⁹⁷ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Marin. Lottorna på Frammarsch. *Aftonbladet*. 1940-05-09; Nära 70.000 lottor i Sverige nu. *Aftonbladet*. 1941-01-23; Svenska lottachefer till Finland. *Aftonbladet*. 1940-09-22; Unglottorna behöva ledare. *Aftonbladet*. 1943-05-08.

¹⁹⁸ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Lottor öva tvätt- och sypatruller. *Aftonbladet*. 1941-10-23; Storkökskursen för lottor avslutad. *Aftonbladet*. 1941-05-30.

¹⁹⁹ Chefer ge gott betyg åt landstormslopporna. *Aftonbladet*. 1939-10-10; Fler lottor söka till Anglais. *Aftonbladet*. 1942-01-14; Marknad vid Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1940-12-13; Nära 70.000 lottor i Sverige nu. *Aftonbladet*. 1941-01-23; S.N. Är kvinnan beredd ta mannens arbete? *Aftonbladet*. 1940-01-02; 30 damers förening blev folkrörelse. *Aftonbladet*. 1944-08-19.

²⁰⁰ Stortävling i höst för Sveriges alla Lottakårer. *Aftonbladet*. 1942-08-12; Brasks mark erövrad av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04.

²⁰¹ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20.

²⁰² Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20; Chefer ge gott betyg åt landstormslopporna. *Aftonbladet*. 1939-10-10; Stortävling i höst för Sveriges alla Lottakårer. *Aftonbladet*. 1942-08-12; Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14.

kvinnor. Tidningen berättar exempelvis på detta tema om att Lottakåren fått en ny disciplin som är praktisk, och ”inte för okvinnlig honnör är således förbjudet”.²⁰³

4.2.2 Dagens Nyheter

Ett återkommande tema i DN är Lottakårens vilja att stödja Försvarmakten och Sverige under beredskapstiden.²⁰⁴ Tidningen framhäver att kvinnor från hela landet strävar efter att i händelse av krig kunna göra en aktiv insats²⁰⁵ och beskrivningar av var lottorna kommer ifrån likar därför beskrivningar som från ”Gällivare i norr till Ystad i söder”. Det är tydligt att frivilligheten är utbredd över hela Sverige,²⁰⁶ men att tidningen också återkommande publicerar rekryteringstexter med budskapet att få kvinnor att söka till Lottakåren.²⁰⁷ Tidningen framhåller i dessa att det innebär stora personliga uppoffringar för kvinnor att bli lottor²⁰⁸ men att man ändå ska gå med i Lottakåren eftersom det hjälper en veta vad man ska göra i krig.²⁰⁹ Till denna rapportering hör diskussioner om kvinnligt och manligt, samt vad Lottakårens roll är och ytterligare argument för varför en kvinna ska bli lotta. Om militära tjänster konstaterar DN att det inte handlar om ”amazonkompanier” utan ersättare av manlig personal i poster som lämpar sig för kvinnor.²¹⁰ Ett centralt budskap i dessa berättelser är att lottorna är viktiga då de ersätter värnpliktiga män. Tidningen kommunicerar att lottorna visserligen ersätter manlig personal och frigör män för andra tjänster, men att de också har bättre handlag när det gäller matlagning, kontorsarbete och sjukvård.²¹¹ DN framhåller att kvinnor också lämpar sig extra väl för många av de uppgifter som finns i det moderna kriget med

²⁰³ Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20.

²⁰⁴ ”Överstyreelse” nödvändig för frivilligtjänsten. *Dagens Nyheter*. 1940-05-16.

²⁰⁵ Vita vantar för parader. *Dagens Nyheter*. 1940-07-14.

²⁰⁶ Brodjaga. Flera lottaledare behövas runtom i våra socknar. *Dagens Nyheter*. 1941-06-10; 153 expeditionslottor ta examen. *Dagens Nyheter*. 1941-05-10.

²⁰⁷ Age. Flyget behöver lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-10-26; Br. Signallottorna öppna egna stationer med radiotrafik. *Dagens Nyheter*. 1942-04-14; Frivilliga äro välkomna konservera åt fosterlandet. *Dagens Nyheter*. 1941-05-07; Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-06-10; Signallotta bör ha morsesinne. *Dagens Nyheter*. 1941-09-02.

²⁰⁸ Röda korset och lottakåreerna samarbetar vid flyktinghjälpen. *Dagens Nyheter*. 1944-10-05.

²⁰⁹ Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-07-03.

²¹⁰ Signallotta bör ha morsesinne. *Dagens Nyheter*. 1941-09-02.

²¹¹ Age. Flyget behöver lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-10-26.

snabb utveckling av sambandstjänsten men att det inte är lätt arbete för det. Lottornas kurs i radio jämförs med arméstabens och ”det ställs ganska stora krav på en signallotta: hon är överlämnad åt sig själv att ta initiativ och snabbt utföra sina åligganden”.²¹² Trots att arbetet beskrivs som krävande noterar tidningen att det ändå strömmar in anmälningar från hela Sverige om att vara med i Lottakåren då det finns en stark kvinnlig vilja till ärligt arbete.²¹³ I texterna diskuteras också de hinder kvinnor har för att vara frivilliga. Tidningen rapporterar att det ofta är svårt för lottorna att engagera sig frivilligt då de har familj och arbetsgivare som inte tar hänsyn till deras engagemang.²¹⁴ De flesta lottor är enligt DN självförsörjande och de berättar att ”det enda som kan hindra en lotta är hennes anställning”. Trots detta skriver tidningen att många lottor är villiga att offra sin lediga tid och privata liv, de skriver exempelvis att det inte är svårt att få tag på lottor som vill offra sin sömn för att passa telefonväxlar på natten.²¹⁵

I en artikel om Lottakåren i slutet av beredskapstiden skriver DN: ”Vi måste ha ett starkt försvar, alltid berett att värna Sveriges fred och frihet. Vi är ett litet folk i ett stort land”.²¹⁶ Denna typ av enande budskap och tankar om ett vi återkommer i tidningens berättelser om Lottakåren och de skriver exempelvis också att frivillighet har blivit det stora och hedrande lösenordet för svenska folket.²¹⁷ Vidare lyfter de fram att Lottakåren är Sveriges verkliga beredskapsorganisation och en färdigutbildad personal som är beredd att genast gripa in när det behövs.²¹⁸ Tillsammans med detta budskap återkommer också lottorna i berättelser om den svenska flaggan.²¹⁹ Lottorna skildras visa denna respekt och unglottorna får exempelvis lära sig att en urblekt svensk flagga

²¹² Br. Signallottorna öppna egna stationer med radiotrafik. *Dagens Nyheter*. 1942-04-14.

²¹³ Vita vantar för parader. *Dagens Nyheter*. 1940-07-14.

²¹⁴ Brodjaga. Sveriges lottor bereda sig till fredens sociala värv. *Dagens Nyheter*. 1943-02-14; Flyglottor. *Dagens Nyheter*. 1944-10-29; Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-07-03.

²¹⁵ Camouflera korven med sås råder kokvagnsinstruktris. *Dagens Nyheter*. 1941-07-31; Chefslottas vardagsliv: ingen ledig dag på fem år. *Dagens Nyheter*. 1944-10-05; Frivilliga äro välkomna konservera pt fosterlandet. *Dagens Nyheter*. 1941-05-07.

²¹⁶ Lottan – ”kvinnan bakom allt”. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05.

²¹⁷ ”Övertygelse” nödvändigt för frivilligtjänsten. *Dagens Nyheter*. 1940-05-16.

²¹⁸ Lottan – ”kvinnan bakom allt”. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05.

²¹⁹ Age. Lottating i tre dagar. *Dagens Nyheter*. 1942-06-13.

ska brännas i stället för att användas som trasor.²²⁰ Tidningen skriver också att Lottakåren avslutar årsmöten med att sjunga nationalsången.²²¹

DN rapporterar också på det finska temat. De skriver att lottorna är engagerade i Finlands sak och att de eftersträvar att bli som deras lottor. I rapporteringen på detta tema skriver tidningen att lottorna skänkt en stuga för rekreation och vila till lottorna i Finland,²²² att 500 lottor arbetar med de finska barnen som kommer till Sverige²²³ och uppmanar i allmänhet till att hjälpa Finland. Lottorna har även varit och studerat Lotta Svärd-organisationen i Finland för att lära sig av dem.²²⁴

Ett annat centralt tema är lottorna och julen. Tidningen gör reklam för lottornas årliga marknader där de har försäljning och lotteri till förmån för Lottakårens verksamhet.²²⁵ De berättar att lottorna använder sina egna bröd- och sockerkuponger för att även under beredskapsårens ransoner kunna baka sina ”populära” pepparkakor till julmarknaderna.²²⁶ Om den sista julmarknaden under beredskapstiden berättar tidningen att den är extra viktig då Lottakåren då mer än tidigare behövde allmänhetens stöd för att bedriva sina utbildningar och arbete.²²⁷ Lottorna arrangerar också vårmarknader med försäljning, och lottorna syns på bilder i tidningen vid sina stånd och kungligheter rapporteras ha besökt dem.²²⁸

²²⁰ Camouflera korven med sås råder kokvagnsinstruktris. *Dagens Nyheter*. 1941-07-13.

²²¹ Kronprinsessa fick guldmedalj. *Dagens Nyheter*. 1944-05-24.

²²² Donation på 100.000 till jubilerande lottor. *Dagens Nyheter*. 1941-05-15.

²²³ 500 stockholmslottor uppåddade till Finlandsbarnens ankomst. *Dagens Nyheter*. 1942-01-13; Konvalescenthem för finska barn. *Dagens Nyheter*. 1942-02-19.

²²⁴ Finlands lottor i Stridszonen. *Dagens Nyheter*. 1941-11-08.

²²⁵ Lottornas julmarknad. *Dagens Nyheter*. 1943-12-01; Lottornas julmarknad. *Dagens Nyheter*. 1944-11-29; Lottornas marknad. *Dagens Nyheter*. 1941-11-25.

²²⁶ Lottornas julförsäljning. *Dagens Nyheter*. 1941-12-02.

²²⁷ Lottornas julmarknad. *Dagens Nyheter*. 1944-11-29.

²²⁸ Frivilliga äro välkomna konservera åt fosterlandet. *Dagens Nyheter*. 1941-05-07; Lyckad lottabasar. *Dagens Nyheter*. 1945-02-17; Marinlottor vid affärgata i Thulehallen. *Dagens Nyheter*. 1942-05-17; Marinlottornas vårmarknad. *Dagens Nyheter*. 1941-05-23.

4.2.3. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning

Ett återkommande tema i GHS är lottornas engagemang i insamlingar och hjälparbete, särskilt till stöd för Finland, neutralitetsvakten och de inkallade svenska beredskapsmännen och deras familjer.

Lottakårens, som GHS beskriver det, solidaritet och uppriktiga medkänsla för finlandslottorna uttrycker sig genom insamlingar av kläder som skickas till Finland. Framför allt till de finska lottorna som under tjänstgöring vid fronten fått sina hem och ägodelar skövlade av bombanfall.²²⁹ GHS skildrar de lottakårer som hjälper Finlands lottor som hjältetrupper och beskriver hur även de yngsta lottakåreerna inte mer än en månad gamla skänker pengar till Finland.²³⁰ Även insamlingar av pengar till vård av de finska barnen genomförs och tidningen berättar att lottorna år 1943 hade arbetat totalt 20 222 timmar med finska barn.²³¹ Lottakåren stickar och skickar även 1000 par strumpor till frivilligbataljonen i Finland.²³²

Frivilligbataljonen är inte de enda lottorna skänker strumpor till. På ett liknande sätt är lottorna också engagerade i de svenska landstormsmännen och neutralitetsvakten. I tidningen ses exempelvis uppmaningar om att alla lottor ska skänka ett par tjocka herrstrumpor till de egna soldaterna som är placerade på en kall ort i Norrland²³³ och även kläder till de svenska landstormsmännen samlas in.²³⁴ Lottorna stickar strumpor och andra klädesplagg till neutralitetsvakten²³⁵ och arrangerar också evenemang för att samla in pengar till dem och de inkallades familjer, bland annat genom en basar med

²²⁹ Livlig verksamhet hos lottorna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-14; Marinlottorna skänka 1000 kr till finsk sjöstad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-18; Upprop till Göteborgs Lottor såväl aktiva som passiva. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-01.

²³⁰ Marinlottorna skänka 1000 kr till finsk sjöstad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-18.

²³¹ Lotta skall göra artig huvudböjning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-02-11; Vid Göteborgs lottakårs årsmöte. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-10-27.

²³² Lotta skall göra artig huvudböjning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-02-11.

²³³ Upprop till Göteborgs Lottor såväl aktiva som passiva. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-01.

²³⁴ Livlig verksamhet hos lottorna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-14.

²³⁵ Länets stickerskor beredas arbete för neutralitetsvakten. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-01-09; Slut på lottornas julferier. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-01-08.

dans.²³⁶ Tidningen berättar också att lottorna startar ett kafé där vinsten ska gå till ett soldathem. På bild i artikeln som hör till denna händelse syns två lottor som serverar kaffe och kaka till gäster som sitter utomhus i en fin miljö. Tidningen berättar att den som köper en kopp kaffe och kaka där ”har på ett högst angenämt sätt gjort sin plikt mot fosterlandet”.²³⁷ Tidningen berättar också att lottorna till och med samlat sig i en blodgivarkår för att hjälpa.²³⁸

Ytterligare ett tema är Lottakårens engagemang under det tidningen kallar beredskapsjular. De skriver att Lottakåren arrangerar uppskattade julmarknader med bland annat handarbeten, julklappar, juldekorationer, handstöpta ljus och godsaker av lottornas egen tillverkning, samt tombola, lotterier, skjutbana och kaffeservering.²³⁹ Tidningen berättar att hela Göteborgs södra lottakår är ”mobiliserad” för att ordna en julmarknad 1940 och även unglottorna deltar med stånd och uppträder som jultomtar för barnens skull.²⁴⁰ Utöver julmarknaderna ser man också en lotta på bild i tidningen pyntandes en julgran intill en soldat med budskapet att man ska skänka julklappar till fältjulklappen och julklappsinsamlingen.²⁴¹ Fältjulklappen har mottot ”Din klapp, ditt tack till Sveriges vakt” och Lottakåren arbetar flitigt under flera år med insamlingen.²⁴² Relaterat till lottornas arbete under julen är också att de 1944 släpper en egen jultidning

²³⁶ Marstrandlottorna anordna basar på neutralitetsvakten. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-01; Unglottorna i Göteborg. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-06-03.

²³⁷ Lottorna starta ny kaférelse. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-07-15.

²³⁸ Upprop till Göteborgs Lottor såväl aktiva som passiva. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-01.

²³⁹ Både Sibylla och tomte i Stenhammarsalen. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-12-01; Göteborgs södra Landstormskvinnoförening anordnar julmarknad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-04; Lottamarknad i konserthuset. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-11-29; Lottornas julmarknad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-11-24; Södra lottakårens julmarknad och Norgeafton. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-12-04.

²⁴⁰ Unglotter debutera på julmarknad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-12-03.

²⁴¹ Skådespelare muntra upp de inkallades julafton. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-12-24.

²⁴² Fältjulklappen startar. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-10-20; Lottor hälsade kronprinsessan med sång. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-11-16.

till förmån för Lottakårens verksamhet. Tidningen berättar om och gör reklam för den.²⁴³

I GHS skriver de efter ett firande av svenska flaggans dag i slutet av beredskapstiden att den svenska flaggan är en symbol för frihet och enighet, och lottor i stort antal ses på bild marschera in på Slottsskogsvallen i Göteborg med den svenska flaggan höjd.²⁴⁴ Ett av de centrala temana som också blir starkare under slutet av beredskapstiden är lottornas patriotism, arbete för fosterlandet och friheten. De syns i tidningen i sammanhang som det vid flaggans dag och efter ett annat firande kan man se en lotta ta emot en flagga av landshövdingen. Tidningen skriver då att flaggan symboliserar den svenska friheten och demonstrerar den nationella känsla som finns levande vid firandet. De berättar också att det är en imponerande syn när lottorna marscherar in på vallen och att människor har samlats för att delta i den fosterländska manifestationen.²⁴⁵ Vidare visas lottorna tacksamhet av Försvarsministern Hr Sköld, som i ett tal under Lottakårens årsmöte 1945 hyllar lottornas särskilt viktiga uppgifter under beredskapen. Han ska ha sagt att Lottakåren var mångsidigast av alla frivilliga försvarsorganisationer och att lottarörelsen är Sveriges verkliga beredskapsorganisation. Han antyder också att lottorna är viktiga för Sveriges fortsatta fred och frihet, och att det skulle gynna Sverige om lottorna fortsatte vara den "kärleksverksamhetens organisation" som de varit under beredskapen.²⁴⁶ Vidare manas lottorna i en artikel att minnas att det gemensamma målet för Sveriges lottor är fosterlandets försvar.²⁴⁷

Rekryteringsbudskap till Lottakåren i tidningarna är centralt. GHS skriver att man ska anmäla sig frivilligt att bli lotta och att stora krav ställs på kvinnor i försvararbete.²⁴⁸

²⁴³ Lottornas egen jultidning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-11-25; Årets nya jultidning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-12-14.

²⁴⁴ Vår flagga är symbolen för frihet och enighet. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1945-06-07.

²⁴⁵ Västsveriges nationalkänsla en tillgång för landet. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-06-07.

²⁴⁶ "Försvaret gav oss mod att föra vår politik". *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1945-06-05.

²⁴⁷ Generalbesök redan vid lottakursens start. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-08-01.

²⁴⁸ Flera lottor behövas. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-05-05; Lottor bli signalister – manlig personal frigöres. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-08-27; Vid Göteborgs lottakårs årsmöte. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-10-27.

Det finns många anledningar till att någon ska bli en lotta men en av de är för att frigöra manlig personal till andra uppgifter²⁴⁹ och en annan är att de är en nyttig omväxling till studier och annat som flickor kan syssla med.²⁵⁰ Tidningen skriver att lottorna kan få samma tjänsteställning som en fänrik, sergeant, furir, korpral eller mening beroende på befattningen de beträder.²⁵¹ På detta tema behandlas också de problem som finns kopplat till rekrytering, nämligen att den behöver öka. Tidningen rapporterar exempelvis om diskussioner ifall man kan rikta rekryteringen även mot män.²⁵²

4.2.4 Svenska Dagbladet

SvDs tydligaste tema under perioden är rekryteringsbudskap till Lottakåren genom texter och bilder som uppmuntrar och uppmanar kvinnor att söka sig frivilligt till Lottakåren och organisationens olika utbildningar. Framför allt gäller det att kvinnor ska bli kontraktsbundna att tjänstgöra i krig, förhöjd försvarsberedskap och mobilisering eller motsvarande, i staber med exempelvis signal-, telefon-, expeditions- och vaktjänst.²⁵³ Det gäller också att lottor ska få arbete i biltjänst för armén.²⁵⁴ I rekryteringstexterna och andra texter om Lottakåren är ett återkommande resonemang att kvinnor ska engagera sig i Lottakåren eftersom lottor kan ersätta och frigöra värnpliktiga män för andra tjänster i försvaret.²⁵⁵ De skriver exempelvis texter som ”för varje lotta, som förbinder sig till sådan tjänstgöring, frigöres en vapen för man för de

²⁴⁹ Lottor bli signalister – manlig personal frigöres. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-08-27.

²⁵⁰ Luftbevakarskor hjälpa med höskörden. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-07-10.

²⁵¹ Lottor bli signalister – manlig personal frigöres. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-08-27.

²⁵² Lottarörelsen brottas med problemet mannen. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-05-23.

²⁵³ Bliv signallotta! *Svenska Dagbladet*. 1941-06-14; Danderydsdamer bli flyglottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-11-08; En vädjan till unga stockholmslottor. *Svenska Dagbladet*. 1944-09-29; Fler aktiva lottor behövas. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03; Flyget behöver 1000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-10-26; Kvinnor göra stabstjänst. *Svenska Dagbladet*. 1941-08-27; Lottainvigning i Jakobs kyrka. *Svenska Dagbladet*. 1944-02-11; Lottan kan få sergents och fänriks avlöning. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03;

²⁵⁴ Biltjänst för lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-07-28.

²⁵⁵ Bliv signallotta! *Svenska Dagbladet*. 1941-06-14; Flyget behöver 1000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-10-26; Lottorna få information. *Svenska Dagbladet*. 1944-11-14; Lottorna ha haft kvinnlig ledning i 10 år. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-10; Vaktombyte hos jubilerande lottor. *Svenska Dagbladet*. 1945-06-06.

egentliga stridsuppgifterna”²⁵⁶ och ”om lottorna fortsätta fylla de uppgifter, som föreläggas dem, kunna de frigöra så mycket manlig militär som motsvarar en hel fördelning”.²⁵⁷ Budskapet innebär att kvinnorna är en viktig arbetskraft för försvaret då de gör att män kan göra andra uppgifter i försvaret men gäller också att kvinnor genom sitt engagemang i Lottakåren kan frigöra män så de kan återgå till arbete i jordbruk och industri. Till detta hör också att kvinnor bör engagera sig i Lottakåren då de lämpar sig bättre för vissa uppgifter i försvaret än män.²⁵⁸ Detta ges uttryck genom texter som:

”Man har på detta sätt kunnat frigöra manlig personal för stridsuppgifter samtidigt som för försvaret intresserade kvinnor kunnat göra en insats inom vissa områden (signal-, expeditions-, förplägnadstjänst m. m.) där deras intresse, naturliga förutsättningar och föregående utbildning gjort dem väl lämpade för denna tjänst.”²⁵⁹

Tidningen skriver att det har gått upp för den svenska kvinnan att hon kan göra en viktig insats i försvarets tjänst genom Lottakåren.²⁶⁰

Återkommande budskap i texterna för rekrytering är också bemötande av farhågan att kvinnor inte har råd att bli lottor på grund av uniformens pris. Detta skriver SvD inte är något en kvinna bör hindras av då uniformen inte är så dyr som en kan tro och eftersom lottor under vintertid får låna kompletterande kläder.²⁶¹ Men för lottorna som blir kontraktsbundna i försvaret är det en annan sak berättar tidningen, de får nämligen utöver lottadräkten också bära kronans klädsel.²⁶² I övrigt är sedan utbildningarna som tidningen skriver om kostnadsfria och ofta anpassade så att en lotta som också har ett arbete kan gå dem på sin fritid.²⁶³

²⁵⁶ Lottan kan få sergeants och fänriks avlöning. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03.

²⁵⁷ Lottarörelsen vill fostra den unga flickan. *Svenska Dagbladet*. 1944-10-05.

²⁵⁸ Danderydsdamer bli flyglottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-11-08.

²⁵⁹ Kvinnor göra stabstjänst. *Svenska Dagbladet*. 1941-08-27.

²⁶⁰ Sveriges lottakärer i egen riksorganisation. *Svenska Dagbladet*. 1942-05-30.

²⁶¹ Lottan kan få sergeants och fänriks avlöning. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03.

²⁶² Kvinnor göra stabstjänst. *Svenska Dagbladet*. 1941-08-27.

²⁶³ Biltjänst för lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-07-28; Bliv signallotta! *Svenska Dagbladet*. 1941-06-14.

Ett annat tema och budskap är Lottakårens patriotism och viktiga arbete för Sveriges frihet och säkerhet. Tidningen trycker på att kriget är ett totalt krig där alla måste spela en roll och att Sverige är ett litet land med ett litet folk där även kvinnor måste göra sina insatser.²⁶⁴ Lottakåren framhävs som speciellt duktiga på detta och tidningen skriver att Lottakåren har visat att kvinnorna är redo att träda in och supplera männen där de behövs.²⁶⁵ SvD trycker på att lottornas tjänst behövs mer nu än någonsin och att lottanamnet inte är ett tomt sken utan att lottorna gör allt vad de kan för att ”värna om det bästa i vårt folks liv, Sveriges frihet”.²⁶⁶ Tidningen framhäver också att Lottakåren är Sveriges största kvinnoorganisation och att det spridit sig en känsla bland Sveriges kvinnor att de kan göra en viktig insats för Sverige.²⁶⁷ Insatserna beskrivs också som uppskattade, tidningen skriver att:

”dessa kvinnor som oförtrutet och frivilligt arbeta för landets försvar, i solsken och snöstorm, i bilar och över huvud taget överallt där de behövas, äro värda all aktning och beundran och förtjäna i högsta grad den popularitet som de åtnjuta”.²⁶⁸

Ett annat tema som återkommer i SvD är lottornas engagemang för, och relation till, Finland. Tidningen skriver att Lottakåren har en historisk anknytning till Finland som de kallar Sveriges broderland, och att Lottakårens namn binder de samman med de finska lottorna.²⁶⁹ På temat rapporterar tidningen exempelvis om finska lottor som besöker de svenska i samband med ett jubileum²⁷⁰ och om svenska lottor som besöker de finska när de lämnar över en lottastuga åt dem som rekreationshem.²⁷¹ SvD

²⁶⁴ Lottorna få information. *Svenska Dagbladet*. 1944-11-14; Lyda och leda läres på lottating. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-13.

²⁶⁵ Lottorna få information. *Svenska Dagbladet*. 1944-11-14.

²⁶⁶ Lottainvigning i Jakobs kyrka. *Svenska Dagbladet*. 1944-02-11.

²⁶⁷ Full beredskap kräver 70 000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1944-01-11; Sveriges lottakärer i egen riksorganisation. *Svenska Dagbladet*. 1942-05-30.

²⁶⁸ J-a. Lottorna jubilerar: Från 30 medlemmar till 4200 på 20 år. *Svenska Dagbladet*. 1944-08-01.

²⁶⁹ Historiens ande svävar över lottarörelsen. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-29; Lottorna ha haft kvinnlig ledning i 10 år. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-10.

²⁷⁰ Lottor fingo 100 000 kronor vid kårådets 10-årsjubileum. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-15.

²⁷¹ Finlands lottor glada över svenska lottastugan. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-30.

rapporterar också om lottornas stora roll i omhändertagandet och mottagandet av finska krigsbarn och flyktingar.²⁷²

4.2.5 Sammanfattande analys

Efter att ha genomfört en narrativanalys av tidningarnas rapportering framkommer ett antal gemensamma teman och budskap i tidningarnas narrativ. Narrativet om Lottakåren i pressen är att det är en viktig och respekterad organisation där kvinnornas frivilliga arbete spelar en avgörande roll för försvaret och samhället. Lottorna beskrivs stödja och säkra Sveriges frihet och säkerhet och de framstår som dedikerade och patriotiska kvinnor som gör personliga uppoffringar. Narrativet trycker också på tankar om ett enat ”vi” som tar ett gemensamt ansvar för att bevara Sveriges säkerhet och frihet. Det framgår också av rapporteringen att Lottakåren inte bara är värdefull i krigstider utan också i fred.

En betydande del av narrativet fokuserar på rekrytering till Lottakåren och utmaningarna som finns i rekryteringen till organisationen. Budskapet är att kvinnor bör engagera sig då de genom sitt engagemang kan frigöra manlig personal för andra uppgifter, göra insatser för beredskapsarbetet samt också är mer lämpade än män för vissa uppgifter. Narrativet betonar lottornas arbetes specifikt kvinnliga karaktär.

En annan framstående del av narrativet är lottornas engagemang för Finland under kriget. Tidningarna rapporterar om insatser för att stödja finska lottor och krigsbarn, samt insamlingar till förmån för Finland. Det betonas att detta engagemang också gynnar Sverige genom erfarenhetsutbyten och att man bör engagera sig för Finlands sak. En annan betydande aspekt av narrativet är också lottornas engagemang i marknader och allt som hör julen till. Budskapet i tidningarna är att deras julmarknader och marknader är trevliga och något man vill besöka samt att det är viktigt att stödja dem då de ordnas till förmån för Lottakåren.

²⁷² Full beredskap kräver 70 000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1944-01-11; Lottorna kunna klara upp finska barnförläggningarna. *Svenska Dagbladet*. 1944-03-10; 500 armé- och marinlottor behövas för barntransporterna. *Svenska Dagbladet*. 1942-01-13; 600 av Sveriges 110.000 lottor här på årsmöte. *Svenska Dagbladet*. 1944-05-23.

5. Resultatdiskussion

Genom att tillämpa Freedmans teori om strategiska narrativ i narrativanalysen av berättelserna om Lottakåren i pressen under beredskapstiden går det att identifiera flera möjliga strategiska syften som narrativet kan ha fyllt.

Genom narrativanalys av narrativet om Lottakåren framkommer det att narrativet var övervägande positivt. Narrativet framhävde Lottakårens uppskattade och betydelsefulla roll för den svenska beredskapen och samhället i stort. Viktiga aktörer som kyrkan, Försvarsministern, Landstormsgeneralen, Överbefälhavaren och medlemmar av kungafamiljen uttrycks stödjande och vara positivt inställda till organisationen. Lottorna beskrivs som dedikerade, patriotiska och kompetenta kvinnor från alla samhällsskikt som utför uppgifter inom både det militära och civila. Narrativet skapar en bild av en organisation som är redo att agera vid behov – inte bara under krigstider utan även i civila situationer. Genom att framställa Lottakåren som en effektiv organisation som verkade både civilt och militärt för att skydda Sveriges säkerhet och frihet kan narrativet ha fyllt ett strategiskt syfte att skapa stöd för lottorna hos allmänheten. Genom att föreslå att allmänheten ska tycka att Lottakåren var en viktig och bra organisation och att narrativet inkluderade officiellt stöd och positiva uttalanden från viktiga aktörer kan detta syfte förstärkts ytterligare.

I narrativet framställs lottorna som goda kristna, beredvilliga, vänliga och engagerade kvinnor. Deras gråa lottuniformer med medaljer och tecken fungerar som yttre symboler för deras organisationstillhörighet och kompetens. Lottorna beskrivs som fysiskt aktiva och vältränade kvinnor som klarar av krävande arbetsuppgifter. Arbetsuppgifterna beskrivs vara särskilt lämpade för just kvinnor och lottorna tillskrivs en viktig roll i att stärka Sveriges frihet och säkerhet, exempelvis genom att frigöra manlig personal till andra beredskapsuppgifter. Narrativet kommunicerar därmed Lottakårens orsak, syfte och uppdrag samtidigt som det uttrycker deras intressen och värderingar. Uniformen betraktas som symbolisk och utgör en viktig del av vilka lottorna är och detta kan ha tjänat ett syfte att förstärka sammanhållningen och den gemensamma identiteten för dem. Det kan vidare ha haft en påverkan på Lottakårens effektivitet och moral. Genom att narrativet betonar de typiska lottornas karaktär, det vill säga lottor som engagerade, vänliga, beredvilliga och kristna, kan narrativet också

tjäna ett syfte att vidare påverka vad allmänheten ska tycka om dem. Narrativet om lottorna som välmående och kompetenta kvinnor, som kan utföra viktiga uppgifter för försvaret, kan utöver att det beskriver karaktär dessutom skapa en bild av fysisk beredskap. Detta kan stärka Lottakårens position hos allmänheten som en viktig organisation under beredskapstiden.

Ytterligare en betydande aspekt av narrativet är behovet att rekrytera flera kvinnor till Lottakåren. Budskapet är att engagera sig frivilligt och i narrativet framställs det som ett gemensamt ansvar att stärka beredskapen för frihet och säkerhet. Att vara lottor framställs som roligt och tillsammans med narrativets budskap om varför Lottakårens arbete är viktigt, samt varför kvinnor bör vara lottor, kan detta ha tjänat ett syfte att fungera som verktyg för att rekrytera nya medlemmar till organisationen.

Narrativet inkluderar också berättelser om Lottakårens betydande insatser för Finland såsom deras stöd till de finska lottorna och krigsbarnen. Genom att också uppmana till att engagera sig för Finlands sak kan detta ha tjänat ett syfte att öka frivilligheten, även för Finlands skull. Det kan också bidra till att påverka allmänhetens uppfattningar om Lottakåren, deras karaktär och arbete, samt förstärka den positiva synen på organisationen. Genom att narrativet också berättar om lottornas arbete med insamling till välgörande ändamål såsom marknader och julaktiviteter där de exempelvis beskrivs som en positiv och trevlig aktivitet för allmänheten, kan narrativet också ha tjänat ett syfte att berätta att det inte bara var roligt att delta i evenemangen utan också viktigt för att stödja Lottakåren. Detta narrativ kan ha tjänat syftet att få allmänheten att besöka marknaderna och stödja deras arbete.

Sammanfattningsvis argumenterar jag för att narrativet om Lottakåren i pressen under beredskapstiden kan ha haft strategiska syften att påverka allmänhetens uppfattning om Lottakåren, stärka allmänhetens stöd för organisationen, samt öka frivilligheten, engagemanget och sammanhållningen inom Lottakåren.

6. Avslutning

6.1 Slutanalys

Syftet var att genomföra en kvalitativ narrativanalys av narrativet om den Svenska Lottakåren i fyra tidningar under beredskapstiden. Målet var att öka förståelsen för pressens bidrag till forordet av uppfattningen om Lottakåren och dess insatser samt undersöka om det kunde fylla ett strategiskt syfte att uppnå specifika ändamål. Syfte uppnåddes genom att tillämpa Freedmans teori om strategiska narrativ i analysen av tidningarnas berättelser tillsammans med en analysmodell som utvecklades från Vulovics tankar om narrativanalys som metod.

Metodens styrka låg i dess förmåga att undersöka narrativets underliggande budskap och teman. Den har identifierat inte bara vad som berättades om Lottakåren utan även hur. Denna aspekt var central för att avslöja pressens narrativ och tillsammans med teorin möjliggjorde den en fördjupad förståelse för komplexiteten och mångfalden i berättelserna samt hur de formade människors tankar och åsikter. Undersökningen har med andra ord med genom narrativanalys och teorin ökat förståelsen för pressens bidrag till forordet av uppfattningen om Lottakåren och dess insatser under beredskapstiden samt belyst narrativens möjliga strategiska syften.

Frågeställningarna besvarades genom undersökningen av vad som faktiskt stod i tidningarna och slutsatserna är att narrativet potentiellt påverkade uppfattningen om Lottakåren och dess insatser under beredskapstiden samt att det positiva narrativet om dem kan ha fyllt strategiska syften såsom att öka stöd för organisationen hos allmänheten, skapa samhörighet, uppmuntra till frivillighet och rekrytera nya medlemmar.

Tidigare forskning stödjer delvis slutsatserna. Tidigare forskning har exempelvis konstaterat att pressen spelade en roll att stärka den allmänna försvarsviljan och påverka allmänhetens opinion vilket relaterar till resultatet att pressen kan ha haft en påverkan på åsikterna om Lottakåren, men också att rapporteringen kunnat uppnå specifika syften. Tidigare forskning konstaterar också att pressen haft en roll i att begripliggöra kvinnors engagemang i beredskapsuppgifter inom luftbevakning och bilkåren och

resultatet om pressens möjliga påverkan på allmänhetens uppfattningar av Lottakårens, deras arbete, identitet och kultur går i linje med denna.

I kontrast till Sundevalls tidigare forskning, som påvisat nedsättande smeknamn och förlöjligande ton om försvarfrivilliga kvinnor i pressen, tyder narrativanalysen på att Lottakåren och lottorna inte fick utstå samma sak. Denna skillnad kan bero på att olika organisationer undersökts och att de påverkades av olika värderingar men kan också bero på undersökningarnas olika teoretiska ramverk. Om Lottakåren specifikt konstaterade Rehnberg i sin forskning dock att lottorna kanske inte alltid skildrades i de bästa av ljus i media. Detta håller jag inte med henne om. Efter att ha genomfört analysen av vad som faktiskt stod i tidningarna verkar det snarare vara tvärtom – att lottorna skildrats i positivt ljus. Skillnaden i resultat kan bero på att hon dragit denna slutsats efter att ha kollat på en längre period än beredskapstiden och att övriga perioder kan haft en annan ton. Resultatet kan återigen också påverkats av olika perspektiv i undersökningen av materialet. Jag håller dock med Rehnberg i hennes forskning om att Lottakåren verkade populära och att de rapporterades omsorgsfullt om dem under beredskapstiden. Ytterligare en aspekt av den tidigare forskningen är Berggren som konstaterar att Lottakåren hade en stämpel av att vara betydelselöst tidsfördriv för överklassfruar. Detta håller jag dock inte med om efter att ha analyserat tidningarnas narrativ om Lottakåren. Narrativet som identifierats var snarare att kvinnor från alla samhällsskikt engagerade sig och att deras arbete var viktigt.

Avslutningsvis bör också viss kritik riktas mot Freedmans teori gällande dess bristande användbarhet för att fullständigt orsaksförklara resultatet av ett specifikt narrativ. Han konstaterar att narrativet har en påverkan och potential att uppnå strategiska syften men förklarar inte hur ett specifikt narrativ kan uppnå ett specifikt syfte. Teorin lägger således stor fokus på den uppfattade makten som narrativen har att skapa förändringar i samhället utan att egentligen förklara hur de gör det. Kopplingen mellan ett specifikt narrativ och ett förväntat resultat är således inte fullständigt förklarad genom teorin. Undersökningen har därför svarat på vilka strategiska syften narrativet kan ha uppfyllt men det är viktigt att påpeka att resultatet ej hävdar att det faktiskt uppfyllde strategiska syften. Detta är i linje med teorin som inte kan förklara hur resultatet ser ut av ett specifikt narrativ, men som pekar på att narrativet kan ha påverkat och haft strategiska

syften. Detta innebär också att det inte går att spekulera om pressen hade avsikter att skapa eller sprida ett specifikt narrativ med strategiskt syfte med hjälp av teorin. Den avslöjar inget om pressens uppsåt och det är svårt att veta vad pressen hade för specifika mål med narrativet, men med hänsyn till tidningarnas tidigare konstaterade tendens hade de alla förmodligen sina egna avsikter med att berätta om Lottakåren som de gjorde.

6.2 Eget kunskapsbidrag

Undersökningen har bidragit till att ta fram nya kunskaper om vad som faktiskt stod om Lottakåren i den svenska pressen under beredskapstiden och vilken typ av information som nådde allmänheten om dem via den. Detta avslöjar vilka specifika berättelser som kan ha spelat en roll när det kom till att genom narrativ påverka allmänheten och organisationen under beredskapstiden. Undersökningen fyller således en kunskapslucka om kvinnors bidrag och roll i militärhistorien som gäller Lottakåren i förhållande till pressen under beredskapstiden. Den kan dessutom genom belysandet av narrativens möjliga strategiska betydelse under beredskapstiden bidra till djupare kunskaper om medias roll på en strategisk nivå under ansträngda förhållanden likt dem under beredskapstiden.

6.3 Vidare forskning

Eftersom ämnet i denna uppsats tillhör ett relativt outforskat ämnesområde finns det trots mitt kunskapsbidrag fortfarande kunskapsluckor som vore intressanta att vidareutforska. En av dessa luckor är narrativet om Lottakåren under en annan period än beredskapstiden, exempelvis perioden innan eller efter. Detta är perioder som ännu inte blivit utforskade men som kan undersökas genom en liknande forskningsdesign som denna uppsats. Med samma metod, teori och typer av frågeställningar vore det också intressant att undersöka ämnet manliga försvarsfrivilliga och narrativ. Genom undersökningen av tidningsmaterialet och tidigare forskning har det framkommit att även berättelser om manliga frivilliga försvarsorganisationer framkommer i tidningarna. En annan möjlig ingångsvinkel för vidare forskning är att analysera narrativet i Lottakårens egna tidningar för att belysa Lottakårens narrativ om sig själva under perioden. Det vore intressant att undersöka för få kunskap om narrativet i vanliga

tidningar skiljde sig från Lottakårens egna narrativ, med hänsyn till tidigare forskning som konstaterar att tidningar inte alltid skrev det lottorna ville läsa om sig själva. De möjliga ämnena för vidare forskning skulle bidra till en mer nyanserad förståelse av narrativ kring försvarsfrivilliga genom historien, men också öppna upp för att identifiera likheter och skillnader samt förändringar i narrativet mellan beredskapstiden och andra tidsperioder, organisationer och tidningar.

7. Käll- och litteraturförteckning

7.1 Tryckt material

Kungliga bibliotekets digitala tidningsarkiv. Svenska Dagstidningar. *Kungliga biblioteket*. 2024. <https://tidningar.kb.se/> (hämtad 2024-01-03).

7.1.1 Aftonbladet

Allegro. LOTTORNA stortrivs i sitt nya SÖDER-PALATS. *Aftonbladet*. 1944-01-05.

Amé. Glad lotta får egen exercis. *Aftonbladet*. 1942-06-20.

Brasks mark erövrad av lottorna. *Aftonbladet*. 1940-07-04.

Chefer ge gott betyg åt landstormslottorna. *Aftonbladet*. 1939-10-10.

Dekorerad chefslotta hem från Finland. *Aftonbladet*. 1941-05-29.

Desperat lotta stal i ”markans” kassa. *Aftonbladet*. 1944-06-23.

Efterkrigsarbete ny uppgift för lottorna. *Aftonbladet*. 1944-09-12.

Fin start för lottaorienteringen. *Aftonbladet*. 1942-09-09.

Finlands barn får ingen sommarledighet. *Aftonbladet*. 1943-06-05.

Fler lottor sökas till Anglais. *Aftonbladet*. 1942-01-14.

Flygbiljetter locka på lottabasar. *Aftonbladet*. 1944-02-29.

Flygplan och krokaner på lottornas vårbasar. *Aftonbladet*. 1944-03-04.

Flyktingcentralen i Öregrund. *Aftonbladet*. 1944-10-05.

Fältsportkursens ledare kastas i isvak. *Aftonbladet*. 1943-01-16.

Ingen korv, men mycket annat på lottornas julbasar i år. *Aftonbladet*. 1941-11-24.

Kungafonden får stordonation av Lottakåreerna. *Aftonbladet*. 1943-08-25.

Ljus och kakor hos lottorna i Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1941-12-02.

Lottaerinran I Engelbrektskyrkan. *Aftonbladet*. 1944-05-23.

Lottajubileum i Linköping. *Aftonbladet*. 1941-05-05.

LOTTAKÅREN måste vidgas med tanke på fred. *Aftonbladet*. 1945-04-28.

Lottorna bli sig själva. *Aftonbladet*. 1942-05-30.

Lottorna få 100.000. *Aftonbladet*. 1941-05-14.

Lottornas basar. *Aftonbladet*. 1941-04-03.

Lottornas separation dryftas på ombudsmöte. *Aftonbladet*. 1942-05-28.

Lottorna rusta till julmarknad. *Aftonbladet*. 1944-11-29.

Lottor orientera och få finns vandringspris. *Aftonbladet*. 1942-11-20.

Lottor öva tvätt- och sypatruller. *Aftonbladet*. 1941-10-23.
Marin. Lottorna på Frammarsch. *Aftonbladet*. 1940-05-09.
Marin-”marka” plundrades av chef och samtliga lottor. *Aftonbladet*. 1944-06-20.
Marknad vid Kungsträdgården. *Aftonbladet*. 1940-12-13.
M. Fest hos brommalottorna. *Aftonbladet*. 1945-04-21.
Nära 70.000 lottor i Sverige nu. *Aftonbladet*. 1941-01-23.
Orientering och motion av största betydelse... *Aftonbladet*. 1943-01-16.
Parisare komponerar amerikanskans lottadräkt. *Aftonbladet*. 1942-12-21.
Riksorientering på söndag. Alla kunna vara med. *Aftonbladet*. 1940-10-04.
Röd kronprinsessa bland grå lottor. *Aftonbladet*. 1943-05-12.
Slutsputt för Lotta-lotteriet. *Aftonbladet*. 1943-01-28.
S.N. Är kvinnan beredd att ta mannens arbete? *Aftonbladet*. 1940-01-02.
Storkökskursen för lottor avslutad. *Aftonbladet*. 1941-05-30.
Stortävling i höst för Sveriges alla lottakårer. *Aftonbladet*. 1942-08-12.
Svenska landstromskvinnor på Finlandsbesök. *Aftonbladet*. 1940-10-07.
Svenska lottachefer till Finland. *Aftonbladet*. 1940-09-22.
Svenska lottornas finska hem invigs. *Aftonbladet*. 1941-05-27.
Svängsta-lottorna segrade i riksorienteringen. *Aftonbladet*. 1943-12-15.
Unglottorna behöva ledare. *Aftonbladet*. 1943-05-08.
ÄT-, LÄS- och RÖKBART ger inkallad glad jul. *Aftonbladet*. 1943-12-09.

1100 plagg från Stockholms lottor. *Aftonbladet*. 1940-12-08.
200 avlägga första ”lotta-löftet”. *Aftonbladet*. 1940-06-19.
30 damers förening blev folkrörelse. *Aftonbladet*. 1944-08-19.
70.000 kr Till Kungafonden. *Aftonbladet*. 1943-07-02.

7.1.2 Dagens Nyheter

Age. Flyget behöver lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-10-26.
Age. Lottating i tre dagar. *Dagens Nyheter*. 1942-06-13.
Age. Lottor diskutera hemvärn. *Dagens Nyheter*. 1941-02-28.
Arméchefen tackar landstorm och lottor. *Dagens Nyheter*. 1940-05-19.

Br. Signallottorna öppna egna stationer med radiotrafik. *Dagens Nyheter*. 1942-04-12.

Brodjaga. Flera lottaledare behövas runt om i våra socknar. *Dagens Nyheter*. 1941-06-10.

Brodjaga. Hundra idrottslottor tar hinder, pluggar, duschar och går på händer. *Dagens Nyheter*. 1943-07-07.

Brodjaga. Lottor på Nattövning ålar i kärr och hasar med cyklar utför berg. *Dagens Nyheter*. 1943-07-07.

Brodjaga. Sveriges lottor bereda sig till fredens sociala värv. *Dagens Nyheter*. 1943-02-14.

Camouflera korven med sås råder kokvagnsinstruktris. *Dagens Nyheter*. 1941-07-31.

Chefslottas vardagsliv: ingen ledig dag på fem år. *Dagens Nyheter*. 1944-10-05.

Donation på 100.000 till jubilerande lottor. *Dagens Nyheter*. 1941-05-15.

Faninvigning. *Dagens Nyheter*. 1940-01-24.

Finlands lottor i Stridszonen. *Dagens Nyheter*. 1941-11-08.

Frivilliga äro välkomna konservera åt fosterlandet. *Dagens Nyheter*. 1941-05-07.

Flyglottor. *Dagens Nyheter*. 1944-10-29.

Hedrad lotta. *Dagens Nyheter*. 1940-01-14.

Hjälp lottorna med strumpstickning! *Dagens Nyheter*. 1940-06-21.

Konvalescenthem för finska barn. *Dagens Nyheter*. 1942-02-19.

Kronprinsessa fick guldmedalj. *Dagens Nyheter*. 1944-05-24.

Liten intervju – om lottabrist. *Dagens Nyheter*. 1941-07-03.

Lotta får inte uttala sig utan tillstånd och censur. *Dagens Nyheter*. 1943-12-22.

Lottakårer från hela Sverige samlas på årsmöte i Stockholm. *Dagens Nyheter*. 1942-05-29.

Lottakårer på riksmöte. *Dagens Nyheter*. 1942-05-29.

Lottan – ”kvinnan bakom allt”. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05.

Lottor i ”fågelbon” se Stockholm uppifrån. *Dagens Nyheter*. 1941-07-31.

Lottorna ryckte ut med mjölk och smörgåsar. *Dagens Nyheter*. 1945-05-20.

Lottorna räcker till. *Dagens Nyheter*. 1944-03-10.

Lottorna samarbeta med fältprästerna. *Dagens Nyheter*. 1941-10-18.

Lottornas julförsäljning. *Dagens Nyheter*. 1941-12-02.

Lottornas julmarknad. *Dagens Nyheter*. 1944-11-29.

Lottornas julmarknad. *Dagens Nyheter*. 1943-12-01.

Lottornas marknad. *Dagens Nyheter*. 1941-11-25.
Lyckad lottabasar. *Dagens Nyheter*. 1945-02-17.
Lära kockarna spara uppgift för lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-05-13.
Marinlottornas vårmarknad. *Dagens Nyheter*. 1941-05-23.
Marinlottor vid affärsgata i Thulehallen. *Dagens Nyheter*. 1942-05-17.
Röda korset och lottakåreerna samarbetar vid flyktinghjälpen. *Dagens Nyheter*. 1944-10-05.
Signallotta bör ha morsesinne. *Dagens Nyheter*. 1941-09-02.
Tips för fältjulklappen. *Dagens Nyheter*. 1943-12-15.
Tusen lottor har samlats till årsmöte. *Dagens Nyheter*. 1945-06-05.
Två hundra lottor samlade till ting ute i Djursholm. *Dagens Nyheter*. 1942-06-13.
Tänk på fältjulklappen i tid! *Dagens Nyheter*. 1942-12-01.
Vita vantar för parader. *Dagens Nyheter*. 1940-07-14.
Åke. Vårt luftrum strängt bevakat. *Dagens Nyheter*. 1941-09-03.
”Överstyrelse” nödvändig för frivilligtjänsten. *Dagens Nyheter*. 1940-05-16.
Österåkers lottafana invigd. *Dagens Nyheter*. 1943-06-16.

153 expeditionslottor ta examen. *Dagens Nyheter*. 1941-05-10.
200 sjuka inkallade vårdades av lottor. *Dagens Nyheter*. 1943-05-13.
500 stockholmslottor uppådade till Finlandsbarnens ankomst. *Dagens Nyheter*. 1942-01-13.

7.1.3 Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning

Både Sibylla och tomte i Stenhammarsalen. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-12-01.
Flera lottor behövas. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-05-05.
Fältjulklappen startar. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-10-20.
”Försvaret gav oss mod att föra vår politik”. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1945-06-05.
Generalbesök redan vid lottakursens start. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-08-01.
Göteborgs södra Landstormskvinnoförening anordnar julmarknad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-04.

Göteborgs Lottakår. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-05-03.

Kvinnliga fältsportare. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-09.

Livlig verksamhet hos lottorna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-14.

Lottamarknad i konserthuset. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-11-29.

Lottarörelsen brottas med problemet mannen. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-05-23.

Lotta skall göra artig huvudböjning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-02-11.

Lottor bli signalister – manlig personal frigöres. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-08-27.

Lottor hälsade kronprinsessan med sång. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-11-16.

Lottorna på frammarsch: ha ökat med 35,000 sedan krigsutbrottet. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-11-05.

Lottornas egen jultidning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-11-25.

Lottornas julmarknad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-11-24.

Lottornas militärtjänst fortsätter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-31.

Lottorna starta ny kaféörelse. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-07-15.

Lottorna svara för vakthållningen på utställningen. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-03-06

Luftbevakarskor hjälpa med höskörden. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-07-10.

Länets stickerskor beredas arbete för neutralitetsvakten. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-01-09.

Marinlottor skänka 1000 kr till finsk sjöstad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1939-12-18.

Marstrandlottorna anordna basar på neutralitetsvakten. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-01.

Mästerskapstävlingar för lottorna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-11-12.

Nitton marinlottor i Karlskrona dömda för oegentligheter. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-07-21.

Ny storkökskurs efter lyckat experiment. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-07-20.

Riksorienteringen börjar i morgon. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-10-05.

Skådespelare muntra upp de inkallades julafton. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1942-12-24.

Slut på lottornas julferier. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-01-08.

Specialkurs för lottautbildning i Sigtuna. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-07-30.

Svängstalottorna bäst i orientering. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1945-01-24.

Svängsta lottakår orienteringsmästare. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-12-16.

Södra lottakårens julmarknad och Norgeafton. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-12-04.

Uddevalla landstormsförening. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-12-10.

Unglottor debutera på julmarknad. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-12-03.

Unglottorna i Göteborg. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-06-03.

Upprop till Göteborgs Lottor såväl aktiva som passiva. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-02-01.

Vid Göteborgs lottakårs årsmöte. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1943-10-27.

Vår flagga är symbolen för frihet och enighet. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1945-06-07.

Västkustens första lottakurs på Nääs i augusti. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1941-07-08.

Västsveriges nationalkänsla en tillgång för landet. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-06-07.

Årets nya jultidning. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1944-12-14.

Ännu en storkökskurs 26 augusti. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-09.

Övertecknat på lottornas storkökskurser. *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. 1940-08-26.

90 göteborgskvinnor marinlottor. *Göteborgs Handels och Sjöfartstidning*. 1939-11-15.

7.1.4 Svenska Dagbladet

Bell. Många lottor i hemvärnets spår. *Svenska Dagbladet*. 1942-11-19.

Biltjänst för lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-07-28.

Bliv signallotta! *Svenska Dagbladet*. 1941-06-14.

Danderydsdamer bli flyglottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-11-08.

En vädjan till unga stockholmslottor. *Svenska Dagbladet*. 1944-09-29.

Faninvigning hos Lidingös lottor. *Svenska Dagbladet*. 1940-01-24.

Finlands lottor glada över svenska lottastugan. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-30.

Fint beröm åt lottorna. *Svenska Dagbladet*. 1945-06-05.

Fler aktiva lottor behövas. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03.

Flyget behöver 1000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1943-10-26.

”Fodra alltid mest av dig själv”. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-31.

Full beredskap kräver 70 000 lottor. *Svenska Dagbladet*. 1944-01-11.

Ginst. Hundra lottor orientera och öva skytte vid Weda. *Svenska Dagbladet*. 1943-07-10.

God träning att bli unglotta. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-09.

Historiens ande svävar över lottarörelsen. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-29.

J-a. Lottorna jubilera: Från 30 medlemmar till 4200 på 20 år. *Svenska Dagbladet*. 1944-08-01.

Kvinnor göra stabstjänst. *Svenska Dagbladet*. 1941-08-27.

Lotta bör tjäna med glädje, ledare ha kunskap och ansvar. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-08.

Lottadag i Danderyd. *Svenska Dagbladet*. 1940-09-30.

Lottainvigning i Jakobs kyrka. *Svenska Dagbladet*. 1944-02-11.

Lottakurs på Frostavallen. *Svenska Dagbladet*. 1942-03-14.

Lottakårerna gå man ur huse. *Svenska Dagbladet*. 1944-10-20.

Lottakårernas ordförande samlade. *Svenska Dagbladet*. 1943-11-02.

Lottakårrådets första specialkurs. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-30.

Lottamönstring. *Svenska Dagbladet*. 1943-05-13.

Lottamöte. *Svenska Dagbladet*. 1942-05-29.

Lottan kan få sergeants och fänriks avlöning. *Svenska Dagbladet*. 1941-07-03.

Lotta öva tvätt och sypatruller. *Svenska Dagbladet*. 1941-10-22.

Lottarörelsen vill fostra den unga flickan. *Svenska Dagbladet*. 1944-10-05.

Lottor fingo 100 000 kronor vid kårrådets 10-årsjubileum. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-15.

Lottorna få information. *Svenska Dagbladet*. 1944-11-14.

Lottorna ha haft kvinnlig ledning i 10 år. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-10.

Lottorna kunna klara upp finska barnförläggningarna. *Svenska Dagbladet*. 1944-03-10.

Lottorna sy kläder till norrlandsbarn. *Svenska Dagbladet*. 1942-12-14.

Lottor på rekordkurs i Sigtuna. *Svenska Dagbladet*. 1941-06-10.

Lyda och leda läres på lottating. *Svenska Dagbladet*. 1942-06-13.

Oleg. Lotta från Orsa förtjust i fältspport. *Svenska Dagbladet*. 1941-06-27.

Slutspurt hos Fältjulklappen. *Svenska Dagbladet*. 1942-12-16.

Succé för marinlottornas vårmarknad i Blå hallen. *Svenska Dagbladet*. 1941-05-23.

Sveriges lottakårer i egen riksorganisation. *Svenska Dagbladet*. 1942-05-30.

Svängsta lottor orienterade bäst. *Svenska Dagbladet*. 1943-12-17.

Unglottorna konferera. *Svenska Dagbladet*. 1942-04-09.

Vaktombyte hos jubilerande lottor. *Svenska Dagbladet*. 1945-06-06.

200 lottor diskutera frågan om förbundsråd. *Svenska Dagbladet*. 1941-02-28.

500 armé- och marinlottor behövas för barntransporterna. *Svenska Dagbladet*. 1942-01-13.

600 av Sveriges 110.000 lottor här på årsmöte. *Svenska Dagbladet*. 1944-05-23.

7.2 Litteratur

Berggren, Henrik. *Landet utanför: Sverige och kriget 1939–1940*. Stockholm: Norstedts, 2018.

Berglund, Louise & Ney, Agneta. *Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod*. 1:2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2015.

Florén, Anders, Ågren, Henrik, & Erlandsson, Susanna. *Historiska undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2018.

Freedman, Lawrence. "Introduction". The Transformation of Strategic Affairs. *The Adelphi Papers*. Vol. 45, nr. 379, 2006: 5–10. doi: 10.1080/05679320600661624.

Freedman, Lawrence. "Networks, culture and narratives". The Transformation of Strategic Affairs. *The Adelphi Papers*. Vol. 45, nr. 379, 2006: 11–26. doi: 10.1080/05679320600661640.

Freedman, Lawrence. "The Transformation of Military Strategy". The Transformation of Strategic Affairs. *The Adelphi Papers*. Vol. 45, nr. 379, 2006: 61–71. doi: 10.1080/05679320600661640.

Gilmour, John. *Sweden, the Swastika and Stalin: The Swedish experience in the second world war*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010.

Gustavsson, Martin & Svanström, Yvonne (red.). *Metod: guide för historiska studier*. Lund: Studentlitteratur AB, 2018.

Gustafsson, Karl Erik & Rydén, Per (red.). *Den svenska pressens historia III: Det moderna Sveriges spegel (1897–1945)*. Stockholm: Ekerlid förlag, 2001.

Klingberg, Gunilla & Hallberg, Ulrika (red.). *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Lund: Studentlitteratur AB, 2021.

Moberg, Axel. *Ekot av kriget: hur andra världskriget skildrades i dåtida svenska tidningar*. Stockholm: Instant Book, 2015.

Overud, Johanna. *I beredskap med fru lojal: behovet av kvinnlig arbetskraft i Sverige under andra världskriget*. Diss., Stockholms universitet, 2005. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 2005.

Rydström, Jens & Tjeder, David. *Kvinnor män och alla Andra: en svensk genushistoria*. 2:1. uppl, Lund: Studentlitteratur AB, 2021.

Sundevall, Fia. *Det sista manliga yrkesmonopolet: Genus och militärt arbete i Sverige 1865–1989*. Diss., Stockholms universitet. Stockholm: Makadam, 2011.

Sundevall, Fia. Tornsvälar och sothöns – försvarsfrivilliga beredskapsarbeterskor i andra världskrigets Sverige. I *Sömmerskor, tornsvälar och soldater: kvinnors försvarsarbete i Sverige sedan första världskriget*, Klas Kronberg (red.), 57–81. Stockholm: Armémuseum, 2016.

Thurén, Torsten & Werner, Jack. *Källkritik*. 4. uppl. Stockholm: Liber AB, 2019.

Törnquist, Leif (red.). *Lottorna i samhällets tjänst*. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1984.

Virtanen, Alia, Lämsä, Anna-Maija & Takala, Tuomo. The War Heroine in The Finnish Organization – Lotta Svärd. *Management Research and Practice*. Vol. 9, nr. 2, 2017: 5–26.

<https://login.proxy.annalindhbiblioteket.se/login?url=https://www.proquest.com/scholarly-journals/war-heroine-finnish-organization-lotta-svard/docview/1906914830/se-2> (hämtad 2023-11-15).

Vulovic, Jimmy. *Narrativanalys*. 1:2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 2013.

Wangel, Carl-Axel (red.). *Sveriges militära beredskap 1939–1945*. Stockholm: Militärhistoriska förlaget, 1982.

7.3 Digitalt inhämtat material

King's College London. Kings People. Professor Sir Lawrence Freedman: Emeritus Professor of War Studies. *King's College London*.

<https://www.kcl.ac.uk/people/professor-sir-lawrence-freedman> (hämtad 2023-11-24).

Nationalencyklopedin, Aftonbladet. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/aftonbladet> (hämtad 2023-11-10).

Nationalencyklopedin, Dagens Nyheter. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/dagens-nyheter> (hämtad 2023-11-10).

Nationalencyklopedin, Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/göteborgs-handels-och-sjöfarts-tidning> (hämtad 2023-11-10).

Nationalencyklopedin, Svenska Dagbladet. <http://www-ne-se.proxy.annalindhbiblioteket.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/svenska-dagbladet> (hämtad 2023-11-10).